КУТУБХОНАСИ
тадқиқотлар институти

Миллий Тикланиш

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси | 1996 йил. 22 октябр | 42 (71)- сон

ТОШКЕНТ: ТУРКИЙ ТИЛЛИ ДАВЛАТЛАР РАҲБАРЛАРИНИНГ IV УЧРАШУВИ

Қардош халқлар дўстлиги ва ҳамкорлигини мустаҳкамлашда муҳим омил бўлаётган бу анъанавий учрашувда иштирок этиш учун Озарбойжон Республикаси Президенти Ҳайдар Алиев, Туркия Республикаси Президенти Сулаймон Демирэл, Туркманистон Республикаси Президенти Сапармурод Ниёзов, Қирғизистон Республикаси Президенти Асқар Акаев, Қозоғистон Республикаси президенти Нурсултон Назарбоев мамлакатимиз пойтахтига ташриф буюрдилар. Тошкент аэропортида олий мартабали меҳмонларни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов кутиб олди.

21 октябр куни Дўрмон қароргоҳида туркий тилда сўзлашувчи мамлакатлар давлат раҳбарларининг олий даражадаги учрашуви бошланди. Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов учрашувни очиқ деб эълон қилар экан, кун тартибига давлатлараро гуманитар ва савдо-иқтисодий муносабатларни ривожлантириш ҳамда мустаҳкамлашнинг тамойиллари ва ташкилий масалалари ҳақидаги, туркий тилли давлатлар муҳим саналарини байрам қилиш ҳақидаги, шунингдек, Тошкент Декларатсиясини қабул қилиш ва туркий тилли давлатлар раҳбарларининг навбатдаги учрашуви ўрни ва муддатини белгилаш тўғрисидаги масалалар қўйилганини маълум қилди.

Қайд этилган масалалар юзасидан Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов, Озарбойжон Президенти Ҳайдар Алиев, Қозоғистон Президенти Нурсултон Назарбоев, Қирғизистон Президенти Асқар Акаев, Туркия Президенти Сулаймон Демирэл, Туркманистон Президенти Сапармурод Ниёзов сўзладилар.

Қардош давлатлар раҳбарлари туркий тилда сўзлашувчи мамлакатлар ўртасидаги икки томонлама ва кўп томонлама муносабатлар турли соҳаларда муваффақият билан ривожланиб бораётганидан мамнуният изҳор этдилар. Бу алоқаларни янада кенгайтириш ва чуқурлаштиришни ёқлаб фикр билдирдилар. Қардош халқларнинг муҳим тарихий саналарини биргаликда нишонлаш уларнинг ўзлигини англашида ва маънавий бирлигини таъминлашда муҳим ўрин тутиши қайд этилди. Томонлар савдо-иқтисодий алоқаларни янада тараққий эттиришда коммуникация тармоқларини мустаҳкамлаш ва йўлга қўйиш муҳим аҳамиятга эгалигини таъкидлаб, бу борада ҳамкорликни янада ривожлантиришни ёқлаб фикр билдирдилар.

Учрашув ниҳоясида қардош давлатлар Президентлари олий даражадаги анжуманнинг муҳим натижаси бўлган Тошкент Декларатсиясига имзо чекдилар. (Бу ҳужжат матбуотда эълон қилинмоқда).

Учрашувда туркий тилда сўзлашувчи мамлакатлар давлат раҳбарларининг навбатдаги учрашувини 1997 йилнинг тўртинчи чорагида Қозоғистон пойтахтида ўтказишга келишиб олинди.

Олий даражадаги учрашув тугагач, Ўзбекистон Президенти И. Каримов, Озарбойжон Президенти Ҳ. Алиев, Туркия Президенти С. Демирэл, Туркманистон Президенти С. Ниёзов, Қирғизистон Президенти А. Акаев, Қозоғистон Президенти Н. Назарбоев журналистлар билан учрашиб, уларни олий даражадаги анжуман якунлари билан таништирди. Президентлар журналистларнинг турли саволларига ҳам жавоб қайтардилар.

(ЎзА)

ТОШКЕНТ ДЕКЛАРАТСИЯСИ

Озарбойжон Республикаси Президенти Хайдар Алиев, Қозоғистон Республикаси Президенти Нурсултон Назарбоев, Қирғизистон Республикаси Президенти Асқар Акаев, Туркия Республикаси Президенти Сулаймон Демирэл, Туркманистон Президенти Сапармурот Ниёзов ва Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 1995 йил 28 августда Бишкекда олий даражадаги учрашувда қабул қилинган қарорга мувофиқ 1996 йил 21 октябрда Тошкентда олий даражадаги тўртинчи учрашувни ўтказдилар.

Улар:

Анқара баёноти, Истанбул ва Бишкек декларатсиялари узвийлигини тасдиқлаб;

турк тилида гаплашувчи давлатлар ва халқлар ўртасидаги ҳар томонлама ҳамкорлик турли соҳаларда тез ривожланиб бораётганини мамнуният билан қайд этиб;

тинчликни, хавфсизликни мустаҳкамлаш ва ижтимоий иқтисодий тараққиёт йўлида ҳаракат қилиб;

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти низомига, Европада Хавфсизлик ва Ҳамкорлик Ташкилоти қоидаларига содиқликни яна бир бор таъкидлаб;

мустақиллик, истиқлол, ҳудудий яхлитлик, чегаралар дахлсизлиги, тенг ҳуқуқлилик, бир-бирларининг ички ишларига аралашмасликни ҳурмат қилиш қоидаларига асосланиб;

қардошлик алоқаларини янада ривожлантиришга интилиб;

халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган қоида ва мёърларига мувофиқ равишда халқаро тинчлик ва ҳавфсизликни сақлашга доир ўз мажбуриятларига риоя этиб;

ўз мамлакатлари ўртасидаги муносабатларнинг ҳолати ва ҳамкорлик истиқболларини куриб чиқиб, бир қанча халқаро ва минтақавий муаммолар юзасидан фикрлашиб,

қуйидагиларни маълум қиладилар:

1. Давлат бошлиқлари ўз мамлакатлари ўртасида турли соҳаларда икки томонлама ва кўп томонлама муносабатларнинг ривожланишидан мамнуният изҳор қилдилар ва уларни янада кенгайтириш ва чуқурлаштириш зарурлигини таъкидладилар.

2. Давлат бошлиқлари демократия, инсон ҳуқуқларини ҳурмат қилиш ва бозор иқтисодиёти тамойилларига қатъиян ва доимий содиқликларини яна бир бор тасдиқлайдилар.

3. Давлат бошлиқлари фан, маданият ва таълим соҳасидаги ҳамкорликдан катта мамнуният изҳор қилиб, ўз мамлакатлари ўртасидаги бу алоқаларни янада кенгайтириш ва чуқурлаштиришни ҳамда туркий халқларининг буюк маданий-тарихий меросини оммалаштиришни ёқлаб гапирдилар.

Давлат бошлиқлари **Турксўй** ташкилоти олдида туркий тилли мамлакатлар халқларининг маданияти, тили ва маънавий қадриятларининг муштараклилигига асосланган ҳамкорликни янада ривожлантириш соҳасида муҳим вазифалар турганини таъкидладилар ва бу ташкилотнинг таъсирини оширишни зарур деб ҳисоблайдилар.

4. Давлат бошлиқлари Тошкентдаги олий даражадаги тўртинчи учрашув буюк Амир Темурнинг 660 йиллик юбилейи кенг байрам қилинаётган даврда ўтаётганини эътиборга олиб, туркий тилли халқларнинг тарихи ва маданиятига улкан ҳисса қўшган жаҳон аҳамиятига молик буюк шахсларнинг ҳаёти ва фаолияти билан боғлиқ унутилмас саналарни биргаликда байрам қилиш зарурлигини яна бир бор таъкидладилар.

Давлат бошлиқлари Турксўй ташкилотига туркий маърифат билан боғлиқ тарихий саналар жадвалини ишлаб чиқишни, бу саналарни байрам қилишга маданият соҳасидаги халқаро ташкилотларни, биринчи навбатда ЮНЕСКОни жалб этиш имкониятларини ўрганиш вазифасини топширди. Буюк турк ҳоқонлигининг 1450 йиллигини биргаликда ўтказиш имкониятлари ўрганилсин ва туркий тилли давлатлар бошлиқларининг V учрашувига шу масалага доир тадбирлар режаси тайёрлансин.

5. Давлат бошлиқлари туризм йўналишлари тармоғи ҳамда шунга мувофиқ равишда туризмнинг инфра тузилмаларини унинг ҳамма фойдаланиши мумкин бўлган турли шаклларини кенгайтириш мақсадида, «Ипак йўлини қайта тиклаш: маърифий туризмни ривожлантириш, туркий тилли давлатлар маданий меросини қайта тиклаш, сақлаб қолиш ва мунтазам ривожлантириш» дастурини биргаликда ишлаб чиқиш ва амалга оширишга тайёр эканликларини изҳор қилдилар.

6. Давлат бошлиқлари ахборотларни айирбошлаш соҳасида вужудга келган ижобий тамойилларни мамнуният билан қайд этадилар ва туркий халқларнинг буюк маданий-тарихий меросини тарғиб қилиш, оммалаштириш ва ёйишда ўз мамлакатлари оммавий ахборот ва алоқа воситаларининг биргаликдаги ҳаракатларини кучайтириш зарур деган фикрни билдирдилар.

Давлат бошлиқлари ўз мамлакатларининг халқлари ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлаш ва турли соҳалардаги тажрибани айирбош қилиш мақсадида туркий тилли давлатлар маҳаллий бошқарувлари ва ноҳукумат ташкилотлари ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлашга аҳд қилдилар.

7. Давлат бошлиқлари туркий тилли давлатлар савдо-иқтисодий ҳамкорлигини барча чоралар билан ривожлантириш, турли даражадаги иқтисодий алоқаларни кенгайтириш, иқтисодий интегратсия жараёнларига кўмаклашиш, ўзаро савдо-сотиқдаги ғовларни бартараф этиш ва жисмоний ҳамда ҳуқуқий шахслар хўжалик алоқаларини амалга ошириши чоғида ўзларининг халқаро мажбуриятларига путур етказмаган ҳолда товарлар, хизматлар, сармоя ва ишчи кучининг ягона бозорини барпо этиш мақсадида, улар учун қулай ҳуқуқий режим ўрнатишни ёқлаб гапирдилар.

Давлат бошлиқлари тегишли давлат тузилмалари божхона ва транзит тадбирларини янада соддалаштириш, ўзаро савдо-сотиқни, молия ва банк операцияларини чеклаётган ва қийинлаштираётган ғовларни бартараф этиш чораларини кўришлари зарур деб ҳисоблайдилар.

8. Давлат бошлиқлари ўз мамлакатларининг бой табиий ресурсларини, биринчи навбатда табиий газ, нефт ва гидро энергетика ресурсларини ишга солишнинг ва қазиб чиқаришнинг ғоят муҳимлигини яна бир бор таъкидлайдилар. Улар энергия манбаларини жаҳон бозорига олиб чиқиш учун қувурлар ётқизиш ва электр линиялари қуриш бўйича қўшма лойиҳаларни амалга ошириш, у лойиҳаларга манфаатдор давлатларни, халқаро молия ташкилотларини, давлат тузилмалари ва хусусий тузилмаларни жалб этиш юзасидан шошилинч чоралар кўришни маъқулладилар.

Давлат бошлиқлари Туркия орқали Ўрта денгиз соҳилларига ва Европага нефт-газ қувурлари ётқизиш билан боғлиқ бўлган ва тегишли давлат ва халқаро ташкилотлар томонидан бажарилган ишни мамнуният билан қайд этадилар.

9. Давлат бошлиқлари минтақада иқтисодий нақлиёт тизимларини ривожлантириш зарурлигини таъкидлаб, Транскавказ йўлагини ишга солган ҳолда транзит ва темир йўл алоқаси бўйича Сарахс тўрт томонлама аҳдномасини (1996 йил) тезроқ амалга оширишни маъқулладилар ва Трасек лойиҳалари бўйича Европа Иттифоқи саъй-ҳаракатларини маъқулладилар.

Шунингдек, улар «Шимол-Жануб» транспорт йўлагининг бир қисми сифатида Ҳинд океанига чиқадиган «Марказий Осиё—Афғонистон — Покистон» транспорт йўлини барпо этиш ташаббусини қўллаб-қувватладилар.

10. Давлат бошлиқлари БМТ тараққиёт дастурини, жаҳон банкини, жаҳон валюта жамғармасини ва минтақа тараққиёт банкларини ўтиш даврида туркий тилли мамлакатларнинг ҳар бири учун ҳаракат стратегиясини ишлаб чиқишда иштирок этаётган мамлакатлар билан ҳамкорликни кенгайтириб, янада фаол ҳаракат қилишга чақирадилар.

11. Давлат бошлиқлари:

— базис ва махсус таълим сифатини оширишга, меҳнат кўникмалари ва касб тайёрлигини ривожлантиришга ҳамда малака оширишга алоҳида аҳамият бериб, маблағ ва инсоний ресурсларни ишга солиш йўли билан;

— фақат рақобатбардошли маҳсулот яратибгина қолмай, айниқса, кичик ва ўрта бизнес соҳасида иш жойларини ҳам барпо этадиган янги технологияларни оммалаштиришга кўмаклашиш йўли билан ўз мамлакатлари иқтисодий юксалишини рағбатлантиришга қаратилган чораларнинг самарадорлигини оширишни маъқулладилар.

12. Давлат бошлиқлари атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида ҳамкорликни ривожлантиришнинг долзарблигини яна бир бор таъкидладилар ва Орол денгизи атрофидаги экология вазиятини барқарорлаштириш юзасидан халқаро миқёсда қатъий чоралар кўришга чақирдилар.

13. Давлат бошлиқлари наркотик ва психотроп моддаларни ғайриқонуний ишлаб чиқариш, уларга талаб ҳамда бундай моддалар оборотининг кўламлари ва ўсиш тамойилидан, шунингдек, уларни ғайриқонуний равишда ташиш учун туркий тилли давлатлар ҳудудидан фойдаланиш мумкинлигидан ташвишланаётганликларини изҳор этиб, бангфурушликка қарши кураш бўйича мувофиқлаштирилган ҳаракатларни амалга оширишга, шунингдек, наркотик моддалар оборотини назорат қилиш бўйича халқаро сиёсатга кўмаклашишга қатъий бел боғлаганликларини тасдиқлайдилар. Шу муносабат билан ҳозирги асрнинг 90-йилларида, айниқса, авж олган уюшган жиноятчилик, бангфурушлик ва терроризм билан мустаҳкам боғлиқлиги ва терроризм учун молиявий манба бўлиб қолаётганидан хавотирда эканликларини таъкидлайдилар.

14. Давлат бошлиқлари терроризм ва сепаратизмнинг янги жунбушидан жиддий ташвиш изҳор қилиб, терроризм, сепаратизм ҳолларини (ким томонидан ва қандай мақсадда амалга оширилишидан қатъи назар, инсон ҳуқуқларини жиддий равишда камситгани учун) қаттиқ қораладилар ва ана шундай ҳолларга қарши кураш мақсадида жаҳон ҳамжамияти кўраётган чора-тадбирларни тўла-тўкис қўллаб-қувватладилар, уларни тезроқ ва кенг миқёсда амалга ошириш зарурлигини таъкидладилар. Давлат бошлиқлари эндиликда чегара нималигини билмайдиган терроризм ва сепаратизмга қарши курашишда халқаро ҳамкорликнинг зарурлигини яна таъкидладилар.

15. Давлат бошлиқлари БМТ ҳамда Европа Хавфсизлик ва Ҳамкорлик Ташкилоти қоидаларини очиқдан-очиқ бузиш оқибатида юз берган можаролар давом этаётганидан чуқур ташвиш билдирдилар ва мазкур қоидаларга сира кечикмай риоя қилишга чақирдилар. Давлат бошлиқлари Арманистон билан Озарбойжон ўртасидаги можарони Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Хавфсизлик Кенгашининг тегишли қарори асосида тинч йўл билан бартараф этиш зарурлигини тасдиқладилар ва бу можаронинг бартараф этилмагани минтақада тинчлик жараёнига, ишонч ва хавфсизликни мустаҳкамлашга путур етказаётганини таъкидладилар.

16. Давлат бошлиқлари ўзаро маслаҳатшувлар ва ташкилий-техник ишларни мунтазам ўтказиб туриш, қабул қилинган қарорларни амалга ошириш зарурлигини таъкидлаб, туркий тилли давлатлар бошлиқлари учрашувининг котибиятини тузиш тўғрисида келишиб олдилар. Котибият тўғрисидаги низомни ишлаб чиқиш Ташқи ишлар вазирликларига топширилди. Котибият зиммасига туркий тилли давлатлар бошлиқлари ва ташқи сиёсат маҳкамалари раҳбарлари учрашувларига материалларни тайёрлаш, туркий тилли давлатлар тили, маданияти ва ютуқларини тарғиб қилишга бағишланган семинарлар, конференсиялар, симпозиумлар ўтказиш, туркий халқларнинг, ўтмишдаги ва ҳозирги пайтдаги ҳаёти тўғрисида тарихий-адабий манбаларни излаш, саралаш ва нашрга тайёрлашга доир вазифалар юклатилди.

17. Давлат бошлиқлари самимий ва дўстона вазиятда ўтган Тошкент учрашуви туркий тилли давлатлар ҳамкорлигини янада ривожлантириш, шунингдек, минтақада барқарорлик ва тинчликни таъминлаш ишида шубҳасиз муҳим босқич бўлади, деб таъкидладилар.

Анқарадаги олий даражадаги учрашувнинг бундай учрашувларни мунтазам ўтказиб туриш тўғрисидаги қарорига мувофиқ, давлат бошлиқлари навбатдаги учрашувни 1997 йилнинг тўртинчи чорагида Қозоғистон Республикаси пойтахтида ўтказишга келишдилар.

Ушбу декларатсия 1996 йил 21 октябрда Тошкент шаҳрида ҳар бири турк ва рус тилларидаги олти насхада имзоланган.

Озарбойжон Республикаси Президенти
Ҳайдар АЛИЕВ
Қозоғистон Республикаси Президенти
Нурсултон НАЗАРБОЕВ
Қирғизистон Республикаси Президенти
Асқар АКАЕВ
Туркия Республикаси Президенти
Сулаймон ДЕМИРЭЛ
Туркманистон Президенти
Сапармурот НИЁЗОВ
Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом КАРИМОВ

АМИР ТЕМУР ВАТАН ВА МИЛЛАТ ТИМСОЛИ

Мустақиллигимиз шарофати билан елкамизга офтоб тегди. Ўзлигимизни, не буюк зотларнинг вориси эканлигимизни, теран тарихимизни англай бошладик. Бой маданий меросимиз халқ мулкига айланмоқда. Миллий қадриятларимиз кўнглимиз уйини, онгу шууримизни чароғ янглиғ ёритиб турибди. Президент Ислом Каримовнинг ташаббуси, айтиш лозимки, жасорати билан соҳибқирон Амир Темур таваллудининг 660 йиллик муборак санасини нишонлаш тўғрисида Фармон чиқарилиши, 1996 йил — Амир Темур йили деб эълон қилиниши бу борадаги хайрли ишларнинг юксак нуқтаси — гултожи бўлди. Яхшининг шарофати билан деганларидек, юбилей боис мамлакатимизда мисли кўрилмаган бунёдкорлик ва ободончилик ишлари амалга оширилди.

Мана, орзиқиб кутилган дамлар — улуғ тўй кунлари етиб келди. Ҳар бир ватандошимиз тилида буюк бобокалонимизнинг азиз номи такрор-такрор зикр этилмоқда. Шу кунларда бобомизнинг авлодлар эъзози ва эҳтиромидан шод ва миннатдор руҳи юртимиз бўйлаб кезиб юрган бўлса, не ажаб...

18 октябр куни Президентимиз Ислом Каримов Тошкентда Темурийлар тарихи давлат музейини, Самарқанд ва Шаҳрисабзда соҳибқирон ҳайкалини очиш тантаналарида қатнашди ва нутқлар сўзлади.

ХАЛҚИМИЗ БОР ЭКАН, АМИР ТЕМУР НОМИ БАРҲАЁТДИР

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ТЕМУРИЙЛАР ТАРИХИ ДАВЛАТ МУЗЕЙИНИНГ ОЧИЛИШИ МАРОСИМИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!

Ҳурматли меҳмонлар!

Қадрли оқсоқоллар, муҳтарам уламолар!

Бугунги муборак жумъа тонгида Оллоҳ таоло барчамизни яна бир хайрли кунга етказди. Соҳибқирон бобомиз — ҳазрати Амир Темур руҳини шод қилиб, унинг таваллудининг табаррук 660 йиллигини нишонламоқдамиз.

Биз бугун муқаддас Ислом динимиз буюрган бир фарзни — ўтган аждодларимизнинг руҳларини хотирлаш ва шод этишдек эзгу бурчимизни адо этмоқдамиз.

Муаззам пойтахтимиз Тошкент марказида улуғ Амир Темур номи билан аталувчи гўзал хиёбонда яна бир тарихий воқеанинг гувоҳи бўлиб турибмиз. Соҳибқирон бобомиз ва унинг шавкатли авлодларига бағишлаб бунёд этилган муҳташам кошонанинг очилиш маросимида қатнашмоқдамиз. Бугунги маросим ота-боболаримиздан қолган қадимий одатларга биноан хатми Қуръон билан бошланди, юртга ош тарқатилиб, дуои такбирлар қилинди.

Кўпнинг дуоси — кўл, деган нақл бор халқимизда. Умид қиламизки, шу қутлуғ айёмда покиза ният билан қилган хайрли амалларимиз, олижаноб тилакларимиз тангримиз даргоҳида қабул бўлғусидир.

Чунки улуғ боболаримизнинг руҳларини шод этсак, уларнинг арвоҳларини рози қилсак, юртимизга файз, қут-барака ёғилади, халқимизнинг ризқи бутун, иймони мустаҳкам бўлғай, иншооллоҳ.

(Давоми иккинчи бетда)

АЗАЛИЙ БУЮКЛИК МАСКАНИ

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ САМАРҚАНД ШАҲРИДА АМИР ТЕМУР ҲАЙКАЛИНИНГ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ

Азиз ватандошлар!

Муҳтарам меҳмонлар!

Қадрли самарқандлик биродарлар!

Аввало, бугунги файзли ва тарихий бир кунда шаҳри азим Самарқандга, барча вилоят аҳлига бекиёс ҳурматимни, фарзандлик меҳримни изҳор этишга ижозат бергайсиз.

Аждодларни хотирлаш, уларнинг руҳини шод этиш халқимизнинг азалий удумидир. Бу муқаддас анъана авлодларни эзгуликка, ўтганлар олдидаги ворислик бурчини адо этишга чорлайди.

Бугун сиз билан ана шундай қутлуғ дақиқаларда учрашиб турибмиз. Фурсатдан фойдаланиб, иймон-эътиқодли фахрийларимизга, Самарқанд аҳлига, улуғ бобокалонимиз Амир Темур арвоҳини шод этиш учун йиғилган барча инсонларга самимий миннатдорчилик билдираман.

Азиз дўстлар!

Қачонки, биз Амир Темур ҳазратларини ёд этар эканмиз, соҳибқирон салтанатининг пойтахтини ҳам эҳтиром билан тилга оламиз.

Чунки Амир Темур ва Самарқанд тушунчаларини бир-биридан айри ҳолда тасаввур этиб бўлмайди.

Самарқанд — халқимиз, миллатимиз довруғини бутун дунёга таратган, минг-минг йиллик тарихга эга илоҳий масканимиздир.

Самарқанд — ўтмиши шарафли, бугуни саодатли, келажаги абадий шаҳардир.

Самарқанднинг ана шу оламшумул шуҳратига, тенгсиз салобатининг юксалишига, шонли тарихига бекиёс ҳисса қўшган зот бобомиз Амир Темурдир.

XIII асрнинг биринчи ярмида Самарқанд босқинчилар зулми туфайли харобаликка юз тутган, қалъалар, масжидлар, мадрасалар қаровсиз қолган эди. Ўша замонда юртимизга келган бир араб сайёҳининг шоҳидлик беришича, Самарқанд шундай ҳувиллаб ётардики, авваги аҳолисининг чорак қисми қолган, меъморий обидалар вайронага айланган, ариқлар кўмилиб кетган, шаҳар сувсиз, боғлар қуриб битган эди.

(Давоми иккинчи бетда)

СОҲИБҚИРОН КАМОЛГА ЕТГАН ЮРТ

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ШАҲРИСАБЗ ШАҲРИДА АМИР ТЕМУР ҲАЙКАЛИНИНГ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!

Муҳтарам дўстлар!

Бугун Темурбек бобомизнинг қадимий юртида, мард ва танти, ҳалол ва шижоатли, орияти баланд, иймони бутун инсонлар юртида туриб, авваламбор гўзал Шаҳрисабз аҳлига, бутун қашқадарёликларга эзгу тилакларимни изҳор этаман!

Қадимий ва табаррук Шаҳрисабз замини ғоят қутлуғ маскандир. Жаҳон маданияти бетимсол намоёндаларининг зуваласи мана шу тупроқдан олинган. Хусрав Деҳлавий, Мирзо Бедил, Мирзо Ғолиб каби алломаларнинг ота-боболари худди шу жойда камол топганлар. Лекин бу эл-юртни бутун жаҳонга машҳур этган, донғини таратган зот, шубҳасиз, соҳибқирон Амир Темур бобомиздир.

Ҳазрати Амир Темурнинг бутун суронли умри, унинг бунёдкорлик билан йўғрилган фаолияти салкам етти асрким, халқимиз, миллатимиз номини оламга ёйиб келмоқда. Бу номни мустабид тузум қанчалик топташга уринмасин, дунёнинг пок ниятли кишилари улуғ аждодимизга юксак ҳурмат-эҳтиром кўрсатишни ўзларига шараф деб билганлар.

Муборак истиқлол бобомизнинг номини қайтиб берди, унинг руҳини шод этди.

Амир Темурдай улуғ зотни камолга етказган ота макон — табаррук Кеш юртининг миллатимиз тарихида, шу заминда яшаётган эл-улуснинг бошини қовуштиришда ўрни бекиёсдир. Бобокалонимизнинг Туркистон диёрини босқинчилардан халос қилиш йўлидаги жасур ҳаракатлари айнан шу мўътабар юртдан бошланган.

(Давоми иккинчи бетда)

ХАЛҚИМИЗ БОР ЭКАН, АМИР ТЕМУР НОМИ БАРҲАЁТДИР

(Боши биринчи бетда)

Халқимиз тарихида инсоний камолоти ва ижтимоий фаолияти билан довруғ қозонган, миллатимиз фахри бўлмиш улуғ зотлар бениҳоя кўп. Аммо улар қаторида юлдузлар аро қуёшдай чароқлаб турган бир буюк зот борки, у Ватанимиз кечмиши, бугуни ва эртасида беҳад юксак ўрин тутади.

Ул муҳтарам инсон соҳибқирон Амир Темур ҳазратларидир.

Мамлакатимиз истиқлолга эришгач, Амир Темур шахси яна Ватан ва миллат тимсолига айланди. Истиқлолимизнинг ҳар бир тадбирида, мустақил давлатимизнинг ҳар бир қадамида ул буюк зот руҳи бизга ҳамроҳу ҳамнафас бўлиб бормоқда.

Буюк шахсларни тарих яратади, дейдилар. Бунга қўшимча қилиб соҳибқирон бобомизнинг сурронли ҳаётини хаёл кўзгусидан ўтказиб, **буюк шахсларни миллат қайғуси, халқ дарди яратади,** дейиш мумкин.

Умрининг мазмунини **«Миллатнинг дардларига дармон бўлишдан иборат»** деб билган Амир Темур халқимизнинг ана шундай ардоқли, улуғ фарзандидир.

Муҳтарам жамоат!

Ҳаммамиз яхши биламизки, тарихда машҳур жаҳонгирлар кўп ўтган. Лекин айтинг, дунёнинг қайси ерида, қайси замонда Амир Темурдек буюк саркарда, Амир Темурдек буюк давлат арбоби, Амир Темурдек илм-фан, маънавият ва руҳоният ҳомийси бўлган?!

Бугун — ҳаётимизнинг барча жабҳаларида адолат ва ҳақиқат қарор топаётган тарихий бир даврда шу фикрни алоҳида таъкидлашни истар эдим:

Амир Темур — бизнинг шаън-шавкатимиз, ғурур-ифтихоримиздир.

Амир Темур — халқимиз даҳосининг тимсоли, маънавий қудратимиз рамзидир.

Азиз дўстлар!

Биз ҳазрати Темурни буюк бунёдкор деб бошимизга кўтарамиз. Рўйи заминнинг сайқали бўлмиш Самарқандда, Шаҳрисабз, Бухоро, Тошкент ва соҳибқирон қурган бепоён салтанатнинг бошқа ҳудудларида бунёд этилган нодир меъморий обидалар, тенгсиз боғу роғлар Темурбек бобомизга хос амалий шижоат самарасидир.

У беназир зотнинг ўсмирлик йиллари мўғул истибдоди авжига чиққан йилларга тўғри келди. Бу пайтда Мовароуннаҳрдай гуллаб-яшнаган пойдор юрт тарихий номини ҳам йўқотиб, мустамлака ўлкасига — чиғатой улусига айланиб қолган эди. Масжиду мадрасалар, кутубхоналар вайрон қилинган, суғориш иншоотлари ишдан чиққан, сон-саноқсиз солиқлар, келгинди ва маҳаллий амалдорларнинг жабр-зулми халқнинг силласини қуритган эди.

Бу каби чексиз адолатсизликдан ёш Темурбекнинг қанчалар изтироб чекканини бизнинг авлодимиз — сиз билан биз айниқса чуқур ҳис этамиз. Чунки орадан 6 аср ўтиб, худди шундай кўргуликлар бизнинг ҳам бошимизга тушди.

Шавкатли аждодимизнинг ўлмас хизматлари шундаки, у мураккаб тарихий шароитда халқнинг бошини қовуштира билди. Истилочиларга қақшатқич зарба бериб, Туркистон заминида илк бор истиқлол байроғини баланд кўтарди. Пароканда мамлакатлар, эллар, элатларни бирлаштириб, марказлашган қудратли салтанат тузди.

Адолат кучда эмас, куч адолатдадир, деган шиор Амир Темур салтанатининг барча ҳудудларида бирдай амал қилиб, ахлоқий-маънавий мезонга айланди.

Йигирма асрдан ортиқ тарихга эга бўлган Тошкент Амир Темурнинг муқаддас қадамжоларидан биридир. Жаннатмакон бобомиз қадим Шошга алоҳида эътибор билан қараган. Шу заминда ўтган Шайх Зайниддин бобо, Зангиота сингари кўплаб мўътабар зотларнинг мақбараларини обод қилиб, уларнинг руҳларини шод этган.

Олти юз йилдан сўнг биз — Амир Темурнинг бугунги ворислари соҳибқироннинг табаррук номларини тиклаш, руҳи покларини шод этишдек савобли ва шарафли ишга қўл уриб, шаҳри азим Тошкентнинг қоқ марказида бобокалонимизга ҳайкал ўрнатдик.

Бугун зўр шодиёна билан очилаётган темурийлар тарихи давлат музейи соҳибқирон шахсиятига нисбатан юртимизда тарихий адолат тантана қилганининг яна бир амалий исботидир.

Айтиш мумкинки, Амир Темур хиёбони гўзал бир узук бўлса, бу музей шу узукнинг ёқут кўзидир.

Музейни зиёрат қилган ҳар бир инсон менинг бу сўзларим шоирона ташбеҳ ёки муболаға эмаслигига ишонч ҳосил қилади. Бу музейда бизнинг ўтмишимиз ҳам, бугунги кунимиз ва буюк истиқболимиз ҳам бамисоли кўзгуда акс этгандек намоён бўлади.

Кимки ўзбек номини, ўзбек миллатининг куч-қудратини, адолатпарварлигини, чексиз имкониятларини, унинг умумбашарият ривожига қўшган ҳиссасини, шу асосда келажакка ишончини англамоқчи бўлса, Амир Темур сиймосини эслаши керак.

Азиз юртдошларим!

Фурсатдан фойдаланиб, барчамизнинг номимиздан, эл-юртимиз номидан шу олий иморатни бунёд этишда жонбозлик кўрсатган барча инсонларга самимий миннатдорчилик билдираман.

Қадрли ватандошлар!

Амир Темурнинг башарият олдидаги ўлмас хизматларини маърифатли жаҳон муносиб баҳолаб келмоқда. Соҳибқирон юбилейининг ЮНЕСКО томонидан халқаро миқёсда кенг нишонланаётгани ана шу эътирофнинг ёрқин далилидир.

Шундай қувончли ва ҳаяжонли дамларда Амир Темурдек буюк зот мансуб бўлган миллат фарзандлари эканимизни, томиримизда Амир Темур шижоати жўш ураётганини ўйласак, англасак, қалбимизни чинакам ифтихор туйғулари қамраб олади.

Амир Темур ҳаётининг мазмуни, бетакрор фаолиятининг асосий маъноси — Ватан озодлиги, Ватанга муҳаббат деган олий қадриятлардан иборатдир.

Соҳибқирон бобомизнинг руҳияти истиқлол ва ҳурлик, эркинлик ғоялари билан табиий ва гўзал бир равишда уйғунлашиб кетган. У ҳатто умрининг сўнгги онларида ҳам зурриёдларига қарата **«Истиқлол билан мулку миллат, лашкар ва раъиятни бошқарингиз»** деб васият қилган. Чуқурроқ ўйлаб қарасак, бу васият айнан бизлар учун — буюк соҳибқироннинг бугунги авлодлари учун айтилган.

Ҳамиша эл ғамини, юрт ғамини ўйлаб яшаган соҳибқирон ёвлар оёғи остида топталган ўлкани дунёнинг энг қудратли салтанатига айлантирган эди. Келинглар, азиз дўстлар, барчамиз якдил бўлиб, ҳалол меҳнатимиз, ақлу заковатимиз, Ватанга муҳаббатимиз билан Ўзбекистонни жаҳон ҳавас қиладиган буюк давлатга айлантирайлик! Бу йўлда бобокалонимизнинг: **«Адолат ва озодлик — дастурингиз, раҳбарингиз бўлсин»** деган доно ўгитлари доимий шиоримиз бўлсин!

Муҳтарам жамоат!

Бугунги маросим ҳам ҳадемай тарих мулки бўлиб қолади. Орадан йиллар, асрлар ўтади, аммо Худонинг марҳамати билан, адолат билан тикланган улуғ аждодларимизнинг табаррук номлари абадий яшайди.

Шу боис менинг иймоним комилки:

Соҳибқирон даҳоси йўлчи юлдуз каби чароқлаб, бизни доимо олижаноблик ва бунёдкорликка чорлайди!

Бу дунёда халқимиз, миллатимиз, Ўзбекистонимиз бор экан, Амир Темур номи барҳаёт!

Илоҳим, ҳазрати Амир Темур эъзозлаган ғоялар — шижоат ва мардлик, адолат ва қатъият ҳар биримизга ҳамиша ҳамроҳ бўлсин!

Жаҳонга Амир Темурдек буюк даҳони берган халқ мангу яшасин, бахту саодати зиёда бўлсин!

Барча эзгу ишларимизда тангримизнинг ўзи мададкор бўлсин!

АЗАЛИЙ БУЮКЛИК МАСКАНИ

(Боши биринчи бетда)

Соҳибқирон бобомиз ана шундай мураккаб бир даврда тахт тепасига келди.

У Самарқанднинг гуллаб-яшнаши учун бутун умрини сарф этди.

Бобокалонимиз Самарқандни жаҳондаги энг катта ва қудратли давлатнинг пойтахти сифатида буюк нуфуз касб этишини, мислсиз гўзал ва обод бўлишини, ҳар томонлама тараққий топишини орзу қилган эди. Бу эзгу ният Самарқанд қиёфасида ўз ифодасини топди.

Ҳазрати Темур бутун дунёдан ва ўз юртимиздан моҳир меъморларни, қўли гул ҳунармандларни ўз пойтахтини барпо этишга жалб қилди, уларни ана шу олижаноб мақсад йўлида бирлаштирди. Уларнинг салоҳият ва ақл-заковатини сафарбар этиб, ижодларига илҳом бағишлаб, оламда тенги ва ўхшаши бўлмаган меъморий мўъжизаларни бунёд қилдирди.

Самарқанднинг мовий гумбазлари, осмонўпар миноралари, улардаги бетакрор ранглар, олам-олам мазмунга эга нақшу нигорлар бизни ерга қараб эмас, бошимизни баланд кўтариб қадр-қимматимизни билиб яшашга ундайди.

Бугун биз Амир Темур бобомиз буюк бунёдкорлик режаларини ноёб обидаларда бекаму-кўст мужассам этиб, Самарқандни ер юзининг мўъжизасига айлантирган Бадриддин ибн Шамсиддин, уста Али Насафий, Олим Насафий, Мавлоно Убайдуллоҳ, Пирмуҳаммад Боғишамолий, Мавлоно Жунайс сингари юзлаб-минглаб меъмору муҳандис аждодларимизни, ҳунарманд усталаримизни ҳам эслаб, уларнинг санъатига таҳсинолар айтамиз.

Соҳибқирон бобомиз даҳосининг шарофати билан шаҳри азим Самарқанд **ер юзининг сайқалига** айланди.

Бу олий унвон шунчаки айтилган чиройли гап эмас. Темурийлар салтанатининг маркази, темурийлар қудратининг тимсоли бўлмиш бу табаррук маскан оламнинг етти иқлимида маълуму машҳур бўлди.

Дунёнинг турли мамлакатларидаги не-не одамлар Самарқандни бир бор кўришни, унинг муқаддас тупроғини тавоф этиб, азиз-авлиёларнинг хоки пойларини зиёрат қилишни ўзлари учун улуғ шараф деб билганлар. Жаҳоннинг барча ҳудудларидан илм тилаб, маърифат тилаб инсонлар Самарқанд сари интилганлар. Чунки дунёнинг энг катта ва бой кутубхоналари, ўша замоннинг энг улуғ дорилфунунлари — мадрасалар, энг машҳур алломалар айнан шу ерда, мана шу заминда фаолият кўрсатар эди.

Халқимиз, шу жумладан, Самарқанд аҳлининг бугунги ҳаётимиз ва эртанги истиқболимиз йўлида қилаётган меҳнати, фан ва маданият намоёндаларининг изланишлари соҳибқирон давридаги ўша оламшумул ишларнинг узлуксиз давомидир. Буларнинг барчаси Самарқанднинг шуҳратига шуҳрат қўшяпти, десак, асло муболаға бўлмайди.

Самарқанд нафақат муқаддас обидалари ва бетакрор тарихий мўъжизалари, балки замонавий ишлаб чиқариш салоҳияти билан, энг қимматли бойлиги — бағри кенг, қалби гўзал меҳнаткашлари билан бутун дунёда машҳур.

Азиз биродарлар!

Бугун Амир Темур тўйини нишонлашимизнинг, унга ҳайкаллар тиклашимизнинг, темурийлар даври меъморий ёдгорликларини таъмирлаб обод этишимизнинг, у зоти шарифга бўлган эҳтиром ва муҳаббатимизнинг сабаби битта:

Амир Темур шахсини идрок этиш — тарихни идрок этиш демакдир.

Амир Темурни англаш — ўзлигимизни англаш демакдир.

Амир Темурни улуғлаш — тарих қаърига чуқур илдиз отган томирларимизга, маданиятимизга, қудратимизга асосланиб, буюк келажагимизга ишончимизни мустаҳкамлаш демакдир.

Муҳтарам юртдошлар!

Самарқанд — азалий буюклик ва даҳолик қудрати мужассам бўлган, Оллоҳ назари тушган маскан. Унинг жаҳон илму фани, маданияти ва санъати ривожига қўшган катта ҳиссаси, сиз — муҳтарам шаҳар аҳлининг кўп асрлик маънавий меросимизни асраб-авайлаб келаётганингиз ва мустақил Ўзбекистон шон-шавкатини оширишдаги ғоят катта хизматларингиз учун Самарқанд шаҳри «Амир Темур» ордени билан тақдирланган эди.

Бугун мен учун беҳад шарафли вазифани адо этиш — қадрдон ва азиз шаҳримиз байроғига ана шу орденни қадаб қўйиш насиб этди.

Бу қувончли воқеа Амир Темур бобомизнинг муборак таваллуд кунларини нишонлаш пайтида, у зотнинг муҳташам ҳайкали файз бағишлаб турган шу гўзал майдонда содир бўлмоқда. Бу, албатта, теран маъно ва мазмунга эга.

Қадрли Самарқанд аҳли!

Ана шу олий мукофот билан барчангизни чин қалбимдан муборакбод этаман!

Соҳибқирон бобомизнинг сиймоси Самарқанд осмонида юлдуз каби нур сочаверсин!

Миллатимизнинг фахру ифтихори бўлмиш азим Самарқанд ҳам, ҳазрати Амир Темурнинг табаррук номлари ҳам, она Ўзбекистонимиз ҳам дунё тургунча турсин!

Буюк Амир Темур ва азиз аждодларимизнинг руҳи поклари бизни қўллаб-қувватласин, юртимизга тинчлик ва осойишталик, халқимизга фаровонлик ва бахту саодат ато этсин!

СОҲИБҚИРОН КАМОЛГА ЕТГАН ЮРТ

(Боши биринчи бетда)

Соҳибқирон ўз ота маконини беҳад қадрлаган. Бу макон Амир Темур ҳазратларининг наинки ота-боболари, балки пиру устозлари ва фарзандларининг ҳам хоки поклари билан мукаррам бўлган. Буюк бобомизнинг тўнғич ўғли Жаҳонгир Мирзо худди шу ерда мангу уйқуда ётибди.

Ҳазрати Темур ўз олдига улуғвор мақсадларни қўйганида, аввало ўз элига, ўз она юрти — Кешга ишонган ва унга таянган. У қайси бир сафаридан қайтмасин, даставвал Кешни зиёрат қилган, азиз-авлиёларнинг қадамжоларини тавоф этган, ҳамюртларининг дуо ва маслаҳатларини олган.

Ҳурматли биродарлар!

Буюк бобомиз ҳақида соатлаб сўзлаш мумкин. Улуғ зотларнинг тарих осмонига юксаладиган манзиллари бўлади. Бутун Шарқ оламида «Илму адаб қуббаси» дея эътироф этилган Шаҳрисабз ҳазрати Амир Темур учун ана шундай парвоз нуқтасидир. Биз соҳибқирон бобомизнинг қутлуғ тўйини ўтказаётган шу кунларда энг аввал бу зоти шарифни дунёга келтирган ва вояга етказган эл даҳосига ва табаррук заминга таъзим қиламиз.

Катта ишонч билан шуни таъкидлашим керакки, бу юртнинг фарзандлари, Темурбекнинг набиралари ўз қалбларида улуғ бобосига хос гўзал фазилатларни асраб-авайлаб, бугунги ҳаётимизда ҳам намоён қилмоқдалар.

Азиз дўстлар!

Минг афсуским, кўп йиллар давомида мустабид босқинчи мафкура даврида бизни Амир Темурдек буюк бобомиздан, бой ўтмишимиздан айириб, халқимизнинг маънавиятини, ғурурини, ифтихорини ерга урмоқчи бўлдилар. Юртимизда, жумладан, Шаҳрисабзда бевосита соҳибқироннинг саъй-ҳаракатлари билан бунёд этилган тарихий обидалар харобага айлантирилди. Ҳатто ул зот ва авлодларининг қабр-мақбаралари ҳам «илмий тадқиқотлар» ниқоби остида талон-тарож этилди, топталди.

Лекин халқимиз улуғ аждодини ҳеч қачон унутмади. Унинг хотирасини ҳамиша юрагида сақлади.

Қадрли Шаҳрисабз аҳли!

Мана шу қаршимизда турган Оқсарой ҳар биримиз учун тарихимизнинг азиз ва мўътабар ёдгорлигидир. Бу улуғ бино ҳам мустамлакачилар тажовузининг қурбони бўлганини яхши биласиз. Соҳибқироннинг улуғвор ҳайкали айнан Оқсарой олдида қад ростлагани бежиз эмас. Бунинг ўзига хос, ўзига мос чуқур рамзий маъноси бор.

Жаннатмакон Амир Темур бобомиз бу кошона пештоқига шундай бир ҳикматни нақш этиб кетганлар. Унинг мазмуни сизларга маълум: **«Кимки бизнинг шон-шухратимизни кўрмоқчи бўлса, биз барпо этган иморатларга назар солсин».**

Бу кўҳна дунёда жаҳонгирлар кўп ўтган. Уларнинг аксарияти фақат бузган. Амир Темурнинг улардан фарқи шундаки, у умр бўйи бунёдкорлик билан машғул бўлган. У муборак зот айтганларки: **«Қай бир жойдан бир ғишт олсам ўрнига ўн ғишт қўйдирдим, бир дарахт кестирсам, ўрнига ўнта кўчат эктирдим».**

Яна бир ўринда эса шундай деганлар: **«Дунёнинг ярмини олдим, салтанатимнинг у четидан бу четига бирор болакай бошида бир лаган тилла кўтариб ўтадиган бўлса, бир донасига ҳам зарар етмайдиган тартиб-интизом ўрнатдим».**

Ҳали телефон, телеграф, коммуникация воситалари бўлмаган бир шароитда Амир Темур Шарқни Ғарб билан тинчлик, тижорат, элчилик йўли воситасида бирлаштиришга ҳаракат қилган. Бизнинг бугунги сиёсатимиз Амир Темурнинг бу борада олиб борган олижаноб ишларининг давомидир.

Муҳтарам дўстлар!

Карами улуғ Оллоҳ халқимизга, Ватанимизга шу қадар марҳамат қилибдики, миллатимизга Амир Темурдек буюк соҳибқиронни берибди. Бунинг учун яратганга ҳар қанча шукрона айтсак арзийди.

Инсоният янги асрга қадам қўяётган бугунги кунда ҳам Амир Темур маънавияти ва шижоати, адолатпарвар сиёсати юксак ибрат намунаси бўлиб қолғусидир.

Яна бир бор таъкидламоқчиманки, **кимки ўзбек номини, ўзбек миллатининг куч-қудратини, адолатпарварлигини, чексиз имкониятларини, унинг умумбашарият ривожига қўшган ҳиссасини, шу асосда келажакка ишончини англамоқчи бўлса, Амир Темур сиймосини эслаши керак.**

Бугунги қутлуғ кунда Амир Темур бобомиз баланд кўтарган ва асримиз охирига келиб бизнинг қўлимизда қайтадан мағрур ҳилпираётган мустақиллигимиз байроғи остида туриб сизларни, барча халқимизни шу улуғ шодиёна билан муборакбод этаман.

Маълумки, Шаҳрисабз аҳлининг темурийлар даври улкан маданий ва маънавий меросини, ноёб тарихий ёдгорликларини асраб-авайлаш, ёш авлодни буюк аждодларимизнинг муносиб ворислари, озод мамлакатимиз буюк истиқболини яратишга қодир кишилар қилиб тарбиялаш ишига қўшган алоҳида хизматларини эътиборга олиб, Шаҳрисабз шаҳри «Амир Темур» ордени билан мукофотланган эди.

Бугун шу юксак мукофотни сизларга топширишдан ниҳоятда хурсандман.

Азиз дўстларим, юртдошларим!

Буюк соҳибқироннинг мўътабар номи билан аталувчи орден сизларга муборак бўлсин!

Бу олий нишон улуғ бобомизни вояга етказган мўътабар бешикка тумор бўлсин!

Илоё, ҳаммамизни соҳибқирон Амир Темурнинг ўлмас руҳлари ҳамиша қўлласин ва барча ишимизда мададкор бўлсин!

ОЛИЖАНОБ САС

Ўзбекистон дунё сиёсатида ўз мустақил орбитасидан ҳаракат қилаётганига мана беш йилдан ошиб олтинчи йилга ўтди. Бу давр ичида Ўзбекистон халқаро миқёсда танилди, обрў-эътибор топди. Президент Каримов дунёга Ўзбекистон ва ўзбек халқининг ҳақиқатини айтиб жар солмоқда. Халқаро минбарлардан туриб асл миллий манфаатларимизни жаҳонга англатмоқда ва тинмай ҳимоя қилмоқда.

Ҳозирги жаҳон шундай ғайратли, шижоатли, фидокор, матонатли, кечаю кундуз халқ манфаатларини кўзлаб тер тўкадиган давлат арбобларининг замонидир.

Президент Ўзбекистонда рўй бераётган ҳар бир воқеа- ҳодисага, қўшни мамлакатларда бўлаётган воқеаларга ҳар доим халқаро даҳлдорлик туйғуси билан қарайди ва баҳо беради.

У ўз вақтида айтилган гап ҳозирги замонда катта таъсир кучига эга эканлиги, у кези келса, атомдан ҳам кучлироқ қувватга молик бўлаолишини жуда теран тушунади.

Ўзбекистон орбитасида Президентмизнинг турли муҳим масалаларда овози янграб туради ва бу эҳтимол тутилган кўп хатарли тус олиши мумкин бўлган ҳодисаларнинг олдини олади, уларнинг маддалаб кетишига йўл қўймайди.

Ўзбекистон воқелиги тинч. Ҳар бир хонадон, ҳар бир оила, ҳар бир инсон ўз фаровонлигининг тадорикини кўрмоқда. Халқ саломат. Ва ҳамма нарсаларга — сиёсатга ҳам, иқтисодга ҳам, маиший турмуш ишларига ҳам шу саломат назар билан қарашга одатланган.

Ҳеч кимнинг ерига кўз солмайди. Ҳеч кимнинг олчи тушган ошиғига ҳасад қилмайди. Ҳеч кимсанинг уйига бостириб киришни кўзламайди. Бошқаларнинг киндик қонлари тўкилган ерларни бизнинг еримиз деб аюҳаннос кўтариб чиқмайди, ўзини ўзи васвасаларга солмайди.

Бир сўз билан айтганда, ўз тинч меҳнати билан банд.

Ўзбек ўқимоқда.

Барча халқаро ишларда малакали бўлиш пайига тушмоқда.

Ўзбекистоннинг шу тинч меҳнатини кўролмаётган тоифалар бор.

Бу тоифалар ўз «мустақил» деб аталмиш газеталари, радиолари, ТВ каналларидан туриб ҳозирги Ўзбекистон устига уйдирмалар ёғдиришни касб қилиб олганлар.

Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов бу хатарли уйдирмалар ҳамда васвасабозликларга ҳамиша ўз вақтида қатъият билан кескин ва адолатли жавоб бериб келмоқда.

Президент Ислом Каримов яқинда ЎзА мухбирининг саволларига берган жавобларида Россия ахборот воситаларида кейинги вақтларда авж олдирилган шундай галдаги уйдирмавозликларнинг асл моҳиятини очиб ташлади.

Уйдирмалар остида кўролмаслик, ғараз, эски, тарих қаърига абадул абад чўкиб кетган империяча тартибларни соғиниш ётганлигини кескин фош қилди.

Президент бу уйдирмаларнинг асл мақсади Ўзбекистонни миллий, этник низоларга тортиш, унинг ички ҳаётини емиришга қаратилганлигини матонат билан дунёга маълум қилди.

Эсингиздами, яқинда Россия Думасида Жириновский деган оғзи тийиқсиз сиёсатдон нима деди?

Иккита танкнинг оғзини Ўзбекистонга қаратиб қўйса, бутун ўзбекнинг пахтасини олиш мумкин эмиш.

Жириновский бундай бетамизона гапларни ўзича сўзлагандай бўлару лекин аслида ўзича ва ўзидан ўзи гапиравермаса керак. Уни гапиртириб қўйган кучлар бор. Шу гапларни ёқтирадиганлар, жон қулоғи билан тинглайдиганлар бор. Балли, азамат! Бопла, азамат! Бормисан азамат! — деб турадиганлар бор. Шунинг учун унинг партиясини боқадилар. Шунинг учун ТВ, радио, газеталар унга тўхтовсиз эфир вақти берадилар. Россия атрофида аллақайда кимдир йўталиб қўйса ҳам, дарҳол Жириновскийнинг фикрини сўрайдилар. Россиянинг аҳволи тангдан танг. У кабилар эса ҳамон Ҳинд океанига чиқиш орзуларини гармонга солиб чаладилар. Бу жаноблар бошқа халқлар ва мустақил мамлакатлар тақдири билан эмас, Солженисин айтмоқчи Россиянинг аҳволини яхшилаш, Россияни изга солиш билан шуғуллансалар бўлмайдими/ — дейсиз беихтиёр. Гап шундаки, Россияни тиклаш ва қуриш қийин. Бошқа халқлар, бошқа ерларни орзу қилиш эса энг осон. Ўтмишда бундай орзулар ушалган ва кўп халқлар, уларнинг ерлари, миллий тақдирлари маҳв этилган эди.

Лекин энди у машъум замонлар ўтиб кетди.

Энди баъзилар кўзига жуда кичкина ва жуда майда бўлиб кўринган халқлар ҳам ўз мустақиллиги ва эрки учун ҳаёт-мамот жангларига киришдан чекинмайди.

Дунёда эндиликда босқинчиликлар ва босқинчиларнинг турли найранглари эмас, ўзаро ҳурмат-эътибор, ҳамкорлик, иззат-икром буюк мавқе топа бормоқда.

Ҳар қандай империя зулм асосигагина бино бўлади. Совет империяси ҳам бундан мустасно эмас эди. Ҳар қандай империя ўзидан ҳаддан ташқари оғир асоратлар қолдиради. Совет империяси ҳам бундан мустасно эмас.

Афғонистондаги жуда оғир низоларни ўша совет империяси туғдирди, авж олдирди. Афғонистон инсониятга ҳаддан ташқари оғир ибрат. У миллий ва диний низолар йигирманчи асрнинг сўнгида нималар билан тугаши, қандай машъум оқибатларни келтириб чиқариши мумкинлигини аён кўрсатиб турибди.

Афғонистоннинг ички ишларига ҳеч ким аралашмаслиги шарт, дейди Ислом Каримов. Фақат жафокаш афғон халқининг ўзи ва қолаверса, зиммасига зарур ҳуқуқлар юклатилган обрўли халқаро ташкилотларгина бу ерда ниҳоят тинчлик, эминлик, барқарорлик ўрнатишлари мумкин. Этник, миллий, диний-мазҳабий низолардан, фожиалардан ўзга, вайронгарчилик, харобагарчилик, оғир таназзуллардан ўзга ҳеч нарса чиқмайди. Шу керакми қадим қардошимиз, жон қўшнимиз афғонларга? Шу керакми унинг биродар, қондош-жондош қўшниларига?

Аксинча, йўллар солсак бўлмайдими?

Ҳозирги замон тараққиётининг улуғ манфаатларини кўзласак бўлмайдими?

Халқларимизга муносиб тамаддуний келажак ҳозирласак бўлмайдими?

Йигирманчи асрнинг сўнгида ҳам ўтиб кетган империализмнинг ноғораларига ўйнаш шартми?

Жаҳолат, ўзаро биродаркушликлар ва тобора заифлашиб боришлар, ўрта асрларнинг машъум вазиятларига тушиб ўтиришлар кимларга ёқади? кимларга қўл келади? кимлар бундан манфаатлар кўради? Биласизларми?

Йўқ! Афғонда каттадир-кичикдир барча ҳар жиҳатдан тенг бўлган чоғда ва каттадир-кичикдир барча давлат ишларида тенг иштирок этганда, умуммиллий манфаатлардан ўзгасидан жасорат ва маърифат билан тамомила воз кечилганда, ўшанда Афғон улуғ йўлга киради. Афғонни тараққиёт чорламоқда. Ҳар бир афғон қалбига мурожаат қилмоқда.

Афғонистон тараққиётнинг бу олижаноб сасини эшитмоғи, унга қулоқ тутмоғи, ўзига Дастур қилиб олмоғининг айни пайти етди!

МУҲАРРИР

«Миллий тикланиш» газетаси Сизнинг оёққа туришингизга ёрдам беради. Ҳар бир ҳам иқтисодий, ҳам маънавий жиҳатдан оёққа турган киши ўзини мамлакатининг кучига куч, қудратига қудрат қўшаяпман деб ҳисоблашга ҳақли.

Чунки қарийб йигирма миллион мустақиллик ва унинг равнақи йўлида оёққа туган кишилар яшайдиган мамлакат ҳамма соҳаларда ҳам муваффақиятларга эриша бошлади.

Замоннинг маърифий-маънавий, иқтисодий, сиёсий майллари, қизиқишлари, хусусиятлари, турли нуқтаи назарларини англайман десангиз «Миллий тикланиш» газетаси доим сиз билан бирга бўлади. Газета шундай интилишларни бор кучи билан ёқлайди, қутлайди ва уларни оммалаштиради.

Келинг, бирга фикрлайлик, бирга ўйлайлик ўзимиз ҳақида, ватанимиз ҳақида, келажагимиз ҳақида. Бир сафда борайлик. Бир сафда туриб миллий манфаатларимизни устивор қилайлик.

Худо равнақ йўлида эътиқод билан бир сафланиб турганларни ёқтиради, мадад беради.

Асл ғоямиз — миллий тикланиш ғояси!

Асл орзуйимиз — миллий тикланиш орзуси!

Кимнинг фаровон бўлгиси келмайди. Ким озодликни ёқтирмайди, ким иззат-икром, шараф билан яшагиси келмайди!

Лекин буларга эришмоқ учун ҳаракатда бўлмоқ керак.

Сиз ҳаракат қилмайсизми? Келинг, ҳаракатни ўзимиздан, ўзимизни ҳар жиҳатдан тиклашдан бошлайлик.

Ўқувли, уқувли, ғайратли, шижоатли одамлар каби бўлайлик

«Миллий тикланиш» шундай одамларнинг газетаси.

«Миллий тикланиш»га Ўзбекистоннинг барча ерларида, барча алоқа бўлимларида обуна бўлиш мумкин.

Обуна баҳоси ҳам у қадар қиммат эмас. 350—400 сўм ўртасида.

Яхши ниятлардан камолот юзага чиқади.

Камолот йўлдошингиз бўлсин, азиз юртдошлар.

Хайрли ишларга шошилинг!

Обуна учун индексимиз:
якка шахслар учун 64618
ташкилотлар учун 64619.

«МИЛЛИЙ ТИКЛАНИШ» ТАҲРИРИЯТИ

УЛУҒ ТЎЙИНГИЗ МУБОРАК !

660

Шарафиддин Али ЯЗДИЙ

«ЗАФАРНОМА»

АМИР ҲУСАЙН ВА САОДАТМАНД ҲАЗРАТ СОҲИБҚИРОННИНГ САМАРҚАНД ТОМОНГА ШАРАФЛИ ЮРИШИ ҲАҚИДА СЎЗ

Баҳор бошланиб, қуёшнинг гардун тахтли Жамшиди Зўҳронинг шараф саройидан балқиб, мақсад соясини ўз шараф уйига солди. Гулнинг ферузатахт Заҳҳоки сабзаю райҳонлар лашкари билан, (ушбу) ҳудуддаги боғлар ва атрофдаги бўстонларни ўз чодири учун манзилгоҳ айлади.

Чаман чорсусини эгалламиш
баҳор лашкари,
Бинафша ранг, суман бўй,
кўрк олмиш гуллар бари.
Райҳонлар ниқобин очиб,
мушк таратиб сабо,
Елпиғич шохли дарахтнинг
кумуш либослари.

Амир Ҳусайн ва ҳазрат Соҳибқирон, илгаридан ваъдалашганларига мувофиқ,юриш байроғини Самарқанд томон кўтардилар. Ул фирдавснишон шаҳарнинг ташқарисини ҳашамат ва қудрат ила ўз чодирлари тикилган қўнимгоҳ қилганларидан сўнг, бебок сарбадорларни йўқотмоқни давлат ва диннинг энг муҳим ишларидан бири, деб билдилар; (сабаби), ўша кезларда (сарбадорлар) холи қолган майдонни ғалаёг ва туғён тадбирлари (ўтказиладиган) жой қилиб белгилаб, турли қабиҳ хатти-ҳаракатлар — қатл этиш, талон-торож қилиш ва бошқа (шунга ўхшаш) ишлар билан машғул бўлдилар.

Уларнинг ҳаммасини (қамоққа) олмоқ учун фармон бўлди. Ўлкаларни забт этгувчи Соҳибқироннинг тўғри (йўлни) кўрсатувчи раъйи Мавлонозода (Самарқандий)ни банддан халос этмоқни лозим деб топди ва уни Амир Ҳусайннинг қаҳру ғазабидан асраб қолди. Қолганларни эса, зафарли лашкар қароргоҳи бўлмиш Конигилда қатл қиличи дамидан ўтказдилар.

Қуёш чиқиши юлдузлар ботганидан кейин юз берганидек, ҳазрат Соҳибқирон салтанати офтоби ҳам Амир Ҳусайн (ҳукмронлиги) заволидан сўнг чиқиши қазо девонида қадар хабарчиси томонидан ёзилган ва аниқ кўрсатилган эди. Шу сабабдан, ушбу кунларда Амир Ҳусайнда омадсизлик ва бахтсизликнинг белгилари тобора қулоч ёзиб борарди, чунончи, мағрур подшоҳлар шаънига лойиқ бўлмаган ҳирс ва бахиллик, ваҳшийлик ва очкўзлик унинг вужудини қамраб олди, ҳамда мол-дунё йиғиш ва захира тўплашга муккаси билан шўнғиб кетди. Аҳвол шу даражагача етдики, ҳазрат Соҳибқирон амирлари ва мулозимлари (молига ҳам) тамаъ кўзини тикди. Яъни, амир Жокў, амир Сайфиддин, Оқбўғо, Элчи баҳодир ва Давлатшоҳ бахши номига анчагина (тўлов) маблағи белгилаб, уни ундириб олиш учун солиқ йиғувчи тайинлади. Бироқ, улар яқинда «Лой жанги» воқеасини бошдан кечирганликлари ва мол-захиранинг кўп қисми талонторож бўлиб кетганлиги учун, у тамаъ қопини тўлдириш учун мўлжалланган маблағни буткул йиғиб беришга имкониятсиз эдилар. Ҳазрат Соҳибқирон ҳусравона ҳиммати ёрдам қўлини чўзмоқни тақозо этди ва олтину кумушдан иборат катта (миқдордаги) маблағни, жумладан маҳди аъло Улжой Туркон оғонинг билагузук ва исирғасини ҳам, уларнинг тўлов маблағи ҳисобига бериб юборди. Амир Ҳусайн уни кўриб, ўзининг синглисиники эканлигини таниди. Аммо очкўзлик ҳирси шу даражада ёмон бўлиб кетган эдики, ҳаттс ака-сингиллик қадр-қимматини ҳам кўзга илмади ва уларни олишдан ҳайиқмади.

(Назм)

Бу тарз ҳиммат ила мос келмас
подшоҳлик иши,
Дунёда ҳеч устунлик топмас
пастҳиммат киши.

Шунча маблағни берган билан ҳам у белгиланган (тўлов) маблағига яна уч минг динор етмай қолди. Ҳиммати дарёдек (бўлмиш) Соҳибқирон қўшимча, яна ўзининг шахсий отларидан ҳам пешкаш этди. Амир Ҳусайн отлар бевосита ул Ҳазратга тегишли эканлигини билгач, уларни қабул қилмади ва бунинг узри учун деди: «Мен Соли Саройга қайтгумдир. У ердан Хоразмга Ҳусайн Сўфи қошига (унинг) қизини сўраб, арзигулик миқдорда нақд маблағ юбормоқни ўйлаб турибман. Агар ёрдан тарзида ушбу маблағни менинг ортимдан юборсанг, яхши бўлур эди». Амир Ҳусайн Соли Сарой томонга йўл олгандан сўнг, ҳазрат Соҳибқирон кун сайин ортиб бораётган давлатининг пойтахти бўлмиш Кешга келиб тушди. (Тез фурсатда) белгиланган миқдордаги маблағни нақд қилиб Амир Ҳусайн кетидан жўнатди, ўзи эса ов қилмоққа отланди...

ҲАЗРАТ СОҲИБҚИРОННИНГ САЛТАНАТ ТАХТИГА ЎТИРГАНИ ВА ДАВЛАТНИ БОШҚАРИШИ ҲАҚИДА СЎЗ

Марҳаматли ва улуғ тангри: — Уларни (яъни мусулмонларни) агар биз ер юзига ғолиб қилсак, улар намозни тўкис адо этадилар, закотни (ҳақдорларга) ато этадилар, яхшиликка буюрадилар, ёмонликдан қайтарадилар. (Барча) ишларнинг оқибати Аллоҳнинг (измидадир), деб айтмиш. У улуғвор боргоҳ (унинг боргоҳи буюк ва улуғ бўлсин) мулкининг подшоси эрур ва, — сен истаган кишингга мулк ато қилурсан ва истаган кишингдан ул мулкни тортиб олурсен — (оят) ҳукмининг талаби унинг лутфи ва қаҳрининг буйруғидир. У мулк ва динни ҳикмат йўлдоши ичра этзаква қудрат бешиги ичра эмикдош қилмиш. Мулк чаманининг гуллаб — яшнашини диннинг бахт-саодати булоқларисиз тасаввур қилиб бўлмайди ва дин булоқларининг зилол ҳукмлари мулк волийларининг сиёсат ғилофлари қиличисиз оқмайди.

(Байт).

Мулк боғида саодат ниҳоли ўсишига
Умид қилма тиниқ шариат
булоқларисиз.
Лекин дин чашмасин зилол (суви)
қачон оқмиш
Бахтиёр шоҳлар сиёсатининг соясисиз.

Бинобарин, шундай бир соҳибдавлат салтанату жаҳондорлик тахтига муносиб ва фармон бермоқлигу бахтиёрлик тожига сазовор бўла оладики, агар унинг бутун куч-ғайрати мустаҳкам динга қувват ва ёрқин қалбининг нигоҳи пайғамбарлар сайиди (Муҳаммад)нинг, — (унинг ва уларнинг барчасига парвардигорнинг раҳмати бўлсин) шариати учун мадад бўлса. Бирор-бир саодатманд киши бахтининг дарахти салтанат гулшанида бўй чўзар экан, унинг энг яхши меваси амри маъруф расм-русумлари ва наҳйи мункар заруратларига амал қилиш, деб билсин;иқбол ниҳоли ҳукмронлигу фармон бермоқлик ариғидан кўм-кўк ва барқ уриб ўсган вақтда, унинг биринчи меваси яхшилик ва фойда келтириш ҳамда ёмонлик ва зарарни йўқ қилишдир, деб ҳисобласин; давлатнинг ойнаси (Аллоҳ) кўмагининг сайқалидан ялтираганида, хайрли истак ва яхши ишлар аксидан ўзга нарсани кўрсатмасин; жамолининг шамъи парвардигор иноятининг ярқирашидан тўлганида , нурларининг партави тўғри шариятнинг йўлида йўл бошловчи бўлсин; ҳамла шамолидан жанг олови зулм ва ситам илдизини куйдириш учун аланга олсин; обдор қиличи билан жанг майдонига қонни ҳар гўшадан фитна ғубори кўтарилишига йўл қўймаслик учун тўксин; ўзининг забардастлигини ўз қўл остидагиларни ҳимоя қилишда, деб билсин; устун бўлмоқликни камбағалларга ғамхўрлик қилиш учун сўрасин; улуғворликни ҳолдан тойиб йиқилганда ёрдам қўлини чўзишда, деб тушунсин; сарварлик талабида қадамни имконияти қўлидан оворалар ҳожатини чиқариш мақсадида қўйсин; бахтиёрлик ниҳолини қудратлик ариғи (бўйига), у адолат баҳори чоғида саховат гули очсин, деган мақсадда ўтказсин; подшоҳлик гулбутасини қилич воситасида суғориб, марҳаматли қўли билан мазлумлар оёғидан адолатсизлик тиканини суғуриб олиш учун кўм-кўк сақласин.

(Байт).

Шоҳлик ва устунликдан мақсади унинг,
Халқни сийлаш бўлару, улуғлаш динни.
Эҳсон ила халқ хотирин қилғай у шод,
Дод сўраб бутун жаҳонни сақлар обод.

Алқисса, Балхни босиб олгандан сўнг, Чиғатой улусининг ул ерга йиғилган барча амирлари ва нўёнлари, — жумладан, Амир Шайх Муҳаммад сулдўз, амир Кайхусрав Хатлоний, амир Ўлжойту апарди, амир Довуд дўғлот, амир Сарбуғой қипчоқ, амир Жокўй барлос, амир Муайяд арлот, Бадахшон волийси шоҳ шайх Муҳаммад, Ҳусайн баҳодир ва бошқа амирлару сардорлар; шуниндек, замон сайидларининг энг улуғларидан бири уларга эътибор бермоқ зарурлиги ҳақида, (шубҳасиз, сизлар учун қимматли). Аллоҳнинг китоби ва менинг авлодим билан дўстлашмоқ эрур, деб хабар берилган, Сайид Барака, Термиз хонзодалари-Хонзода Абу-л-Маолий ва унинг биродари Хонзода Али Акбар ҳаммалари бир дилдан ва оғиздан динни мустаҳкамлаш ва мусулмончиликни йўлга қўйишда аср султонларидан мумтоз ҳисобланган, ҳазрат Соҳибқиронни подшоҳликка ва давлатни бошқаришга лойиқ билиб, бўйсунмоқлик бошларини (унинг) фармони чизиғига қўйдилар ва биргалашиб ул Ҳазратга янгидан қасамёд қилдилар, белни хизматкорликка боғладилар ва тилни дуо айтмоққа чоғладилар.

(Байт)

Бахтиёр улуғворлик сенга ярашар.
Тахту кулоҳ русуми сенга ярашар.
Дилимиз бутунлай фармонингда эрур.
Жонимиз бутунлай паймонингда эрур.
Олам шоҳлари ичра таниқлиси сен.
Ботирлару шерлар ичра сараси сен.

Нашрга тайёрловчи А. ЎРИНБОЕВ.
Таржимон О. БЎРИЕВ

«ТЕМУР ТУЗУКЛАРИ»

ДЎСТУ ДУШМАНГА МУОМАЛА ҚИЛИШ ТУЗУГИ

Турон мамлакатини фатҳ этган куним ва пойтахт Самарқандда салтанат тахтига ўтирганимдан сўнг, дўсту душман билан (муомалада) бар текис йўл тутдим. Менга ёмонлик қилган, ҳийла-макр ишлатиб, жанг майдонида менга қарши қилич яланғочлаган Бадахшон амирлари, турку тожик қўшинларининг баъзи амирлари қилган қинғир ишларидан қўрқувда эдилар. Чорасиз қолиб, илтижо билан менинг паноҳимга келганларида уларга шундай яхшиликлар қилдимки, менинг иноятим ва хайр-эҳсонимни кўриб, ўзлари шарманда бўлдилар. Кимни ранжитган бўлсам, эҳсону инъомлар билан кўнглидаги хафагарчиликни чиқардим ва мартабаларига қараб имтиёзлар бердим. Лекин сулдус ва Жете амирларидан нафратландим, чунки улар Қобилшоҳ Чингизийни амирлик, кейинроқ хонлик (тахти)га кўтариб, унга дўстона ихлос билан хизмат қилиш хусусида аҳду паймон бергандилар. Бироқ кейинроқ менинг салтанат тахтига ўлтирганимни эшитгач, менга хушомад қилмоқчи бўлиб, онтларини буздилар ва уни қатл эттирдилар.

Менга ҳасад қилиб, ўлдиришга қасд қилган кишиларга шунчалик совға-инъомлар бериб, мурувввату эҳсон кўрсатдимки, бу яхшиликларни кўриб, хижолат терига ғарқ бўлдилар. Ҳамиша менинг розилигимни олиб иш тутган дўстларим олдимда паноҳ тилаб келганларида, уларни ўзимнинг бахту давлатимга шерик билиб, ҳеч қачон улардан мол-мулк ва тирикчилик ашёларини аямадим.

Яна ўз тажрибамдан билдимки, содиқ ва вафодор дўст улким, ўз дўстидан ранжимайди, дўстининг душманини ўз душмани деб билади. Агар керак бўлса, дўсти учун жонини ҳам аямайди. Шундайки, амирларимдан қай бирлари менга жондили билан ҳамроҳлик қилган бўлсалар, мен ҳам улардан ҳеч нарсани аямадим.

Яна ўз тажрибамда кўрдимки, ақлли душман, жоҳилу нодон дўстлардан яхшироқ экан.

Чунончи, амир Қозоғоннинг набираси амир Ҳусайн нодон дўстлардан эди. Унинг дўстлик юзасидан қилган ишларини, ҳеч бир душман қилмайди. Амир Худойдод менга шундай дейди: «Душманни лаълу жавоҳирдек сақлагил; қачонки бирон тошлоқ ерга келиб қолсанг, уни олиб тошга шундай ургинки толқони чиқиб, ундан нишон ҳам қолмасин». У яна шундай деди: «Агар душманинг бош уриб паноҳингга келса, раҳм қилиб, яхшилик ва мурувват кўрсатгил». Чунончи, мен Тўхтамишхонга қилганим каби. У паноҳимга сиғиниб келганда, унга яхшилик ва мурувват қилдим. Агар душман сендан мурувват ва хайр-эҳсон кўрса-ю, яна қайтадан душманлик йўлини тутса, уни парвардигорнинг (ҳукмига) топшир.

Чин дўст улдирки, дўстидан ҳеч қачон ранжимайди, агар ранжиса ҳам узрини қабул қилади.

САЛТАНАТ САРОЙИДА ЎТИРИШ ВА ЎРИН ОЛИШ ТУЗУГИ

Амр этдимки, ўғилларим, набираларим ва қавм-қариндошларим ўз даража ва мартабаларига яраша худди ой қўрғонлагандек, салтанат тахтини ўраб ўлтирсинлар. Сайидлар, қозилар, уламо, фузало, шайхлар, улуғлар ва ашроф ўнг томондан ўрин олсинлар. Амирул-умаро, бекларбеги, амирлар, нўёнлар, улус, туманлар ва қўшинларнинг сардорлари ва амирлари, мингбошилар, юзбошилар, ўнбошилар, ўз мартабаларига яраша, чап қўл томонда ўтирсинлар.

Девонбеги ва вазирларнинг ўрнини тахт қаршисидан кўрсатдим. Турли мамлакатлар, эл-улусларнинг калонтарлари ва кадхудолари эса, вазирлар орқасидан саф бўлиб ўтиришларини буюрдим. Баҳодир деган фахрли номга эга мард йигитлар, қилич чопиб танилган ўғлонлар, салтанат тахтининг орқасидан, ўнг қўл томондан ўтирсинлар. Қоровулбегилар эса салтанат тахтининг орқасидан, чап қўл томондан ўтиришларини буюрдим. Ҳировул амири менинг рўпарамдан ўрин олсин. Ички, хусусий ясовулим эса катта чодир эшиги олдида, тахтим поясининг тўғрисида тик турсин. Додхоҳлар ўнг ва чап томонда тик турсинлар.

Қолган сипоҳийлар (сойири сипоҳ), хизматчи ва ҳашамлар, ҳар қайсилари ўз мартабаларига яраша саф тортиб, ўз жойларини билиб тик турсинлар.

Ўрин олиш қоидаларининг бажарилишини назорат қилувчи тўрт амирга, мажлисга ҳозир бўлганларини ўз тартиби билан тахтимнинг ўнг ва сўл, олди ва орқасига жойлаштиришини буюрдим.

Яна ҳукм қилдимки, қачон мажлис қоидага мувофиқ тартибга келтирилгач, минг товоқ ош, минг дона нон келтириб, умум йиғилганлар (омма)га шоҳона зиёфат (шилон) берсинлар. Минг товоқ ошни мумтоз ва хос кишилар базмига олиб келиб, шундан беш юз товоғини улус амирларига, саркардаларга, оқсоқолларга, ҳар қайсисининг номига атаб, тарқатсинлар...

Ғиёсиддин АЛИ

«ҲИНДИСТОН САФАРНОМАСИ»

Салтанат (минг йиллик чинор бўлса) шохшабаларининг яшнаши ғозийлар қиличининг ялтирашига боғлиқ, давлат шамъи қиличлар оташидан ёниб туради. Буюк ишга (буюк давлат чинорини ўстиришга — М. М.) бел боғлаган одам шу ишнинг машаққатлари ва хавф-хатарларидан қўрқмайди. Ҳоқони муаззам амир Темур дини мубийни Муҳаммад саллолоҳу алайҳи вассаламга ривож беришга киришар экан, ўзининг азиз жонини турли-туман хатарларга нишон қилди ва шу йўл билан жаҳонгирлик келинчагини ўз қўчоғига олди.

Пўлат шамширлар шуъласи жилвадин либос кийган: толеъ қуёши эл-юрт саодати ва фароғати ҳимояси учун ханжар ва найза бўлиб кўтарилган ғазаб ва хуруж кунларида амир Темур белига ҳиммат камарини боғлади, ўттиз бир йил давомида олам мамлакатларининг ҳукмдори бўлди, барча давлат раҳбарлари ва халқлар соҳибқирон олдида бошларини эгдилар ва бўйинларига итоат ва хизматкорлик шодасини илдилар...

Соҳибқирон аввало султонлар қароргоҳи, хоқонлар боргоҳи, азиз-авлиёлар макони, покдил сўфийлар ватани ва уламолар анжумани (билан шуҳрат топган) Самарқанди фирдавсмонандга юриш қилди. (Ёқут Ҳамавийнинг «Муъжам ал-булдон») («Шаҳарлар мажмуаси») китобида бу покиза шаҳарнинг хислатлари баён қилинган ва (бу ҳақда) пайғамбарлар сайиди Муҳаммад саллалоҳу алайҳи вассаллам ва ала олиҳи ва аскобиҳи ажмаъийн ҳадиси шарифи далил қилиб келтирилган. Айтишларича,амир Темур ўша (табаррук шаҳарга) қудратли мулозимлари, буюк олимлари ва сон-саноқсиз лашкари билан юриш бошлади. (Бу вақтда лашкари кўп эди-ю) аммо кўпчилиги ботир эмас эдилар, соҳибқирон уларни жипслаштириб, катта кучга айлантирди, улар темир совутлар киймаган эдилару аммо темир дарвозаларни бузар эдилар. Соҳибқирон ўшал вилоятга шундай зафаросор туғлари билан кириб келди.

(Амир Темур) равшан ақли билан, тўғри тадбирлари билан, оламни фатҳ этувчи қиличи билан шундай катта вилоятни бегоналар (мўғуллар) асоратидан озодан қилди. (Сўнг) Мовароуннаҳрдаги барча (катта-кичик) мамлакатларни ўз ҳукми тасарруфи остига олди. Замонасидаги барча олий мартабали, олижаноб ва бузургзотлар соҳибқиронга холис хизмат қилиш халқасига кирдилар, ўз умидларининг дастларини ул зоти муборак эгари осиғлиқ хуржунларга боғлаб, мансаб ва жамиятда юксакликка эришдилар. Ҳақ йўлдан адашган ва унга қаршилик кўрсатиш йўлига кирган ҳар кимса кучли шамол қаршисида шаъм ёндиргандай, дарёнинг шиддатли мавжида бино пойдеворини қўйгандай бўлиб қолди. Амир Темур бундай одам ҳаётининг хирмонини оламни фатҳ этгувчи қиличининг чақмоғи билан куйдириб ташлади. Аҳвол шу даражага етгач, ҳақиқат ва адолат тонги отганлиги дунёнинг барча мамлакатларига ва иқлимларига маълум бўлиб қолди, унинг фуқаролари ва тобеълари манглайида адолат (шариат) қонунлари қуёшнинг нурларидек ярқиради, дин ва давлат саҳифалари доно фикр-мулоҳазалар шуъласи билан ёришди, унинг давлати ва дини юзасида қиличи ва ханжарини моҳир силтови излари кўринди.

Амир Темурнинг бу ёрқин ғалабаси ҳақидаги улуғ хушхабар бутун оламга тарқалди. Асл насаблилар ҳам, авом халқ ҳам шафқатли ва мурувватли ҳоқоннинг ҳимояти остида, тинчлик ва омонлик масканида тасодиф чангалларидан қутулиб, осойишталик ва фароғат топдилар...

ФАРАНГИСТОН ҚИРОЛИ КАРЛ IV НИНГ АМИР ТЕМУРГА ЖАВОБ МАКТУБИ

Карл, худонинг суюкли бандаси, франклар қироли, шавкатли ва музаффар хоқон Темурбей жаноби олийларига саломлар йўллайди, осойишталик тилайди.

Қудратли ва музаффар ҳукмдор, маълумингизким шавкатли қироллар ва ном таратган подшолар ўзларининг диний мазҳабларидан, забони, дунёқараши ва қонунларининг турли-туманлигидан қатъий назар, хоҳиш билдириб, иттифоқ бўлсалар, ошно тутинсалар, улар қўл остидаги аҳли фуқаронинг ҳам тинч-осойишталигини таъминланган бўлур эди. Шу боисдан, сиз шавкатли ва музаффар ҳукмдорнинг архиепископ Иоанн жаноблари орқали юборган номангизни оларканман, бу мактублар орқали сиз олий ҳазратнинг бизга саломлар йўллаганингизни, бизнинг мамлакатимиз майдони ва қироллигимиз имкониятлари хусусида маълумот сўраганингизни ҳамда Аллоҳнинг инояти бирла душманимиз Боязид устидан зафар қучганингизни билиб олдик.

Маълумингизким, бу номалар бизга биргина завқ бағишлаб қолмайдир, боз устига, сиз олий ҳазратларига маъқул бўлганидек, бизнинг ва ўзга насроний давлатларнинг тожирлари сизнинг фуқароларингиз билан савдо-сотиқ қилсалар, ўз молларини хавф-хатарсиз олиб бориш, айирбошлаш имкониятига эга бўлсалар ҳамда сизнинг тасарруфингиздаги ерларда эмин-эркин юрсалар. Алқисса, ўзингиз айтганингиздек, биздан олдинги ҳукмдорлар даврида худди шундай бўлган. Ўз навбатида биз ҳам сизнинг улуғ илтифотингизга самимий, ўшал азму қарор бирла жавоб берурмиз, токи сизнинг одамларингиз ҳам бизникилар сизнинг мамлакатингизда бўлгани каби, бизнинг ерлар ва музофотларга келсинлар, савдо-сотиқ билан машғул бўлсинлар. Бу ишда бизнинг вафо қилажагимизни, ваъдамизнинг барқарорлигини ўртадаги элчимиз архиепископ Иоаннинг ўз оғзидан ҳам эшитгайсиз. Ҳазрати олийлари унинг содиқлиги ва бизнинг хайрихоҳлигимизни инобатга олиб, ул зотга ишонч билдирсалар. Бундан буён ул зот сизнинг измингиздаги мамлакатлардан биз тарафга ўтиш имкониятига эга бўлган он ўз фаолиятининг давоми борасинда бизга ахборот бериб борур.

Ва, ниҳоят, сиз олий ҳукмдорнинг ўз қўл остингиздаги ўлкаларда яшаётган насроний мазҳабига мансуб фуқароларга нисбатан мурувватли бўлаётганингизни ҳам эшитдик, бунинг учун сизга ўз миннатдорчилигимизни баён этгумиздир. Биз ҳам сиз ҳазратларининг фуқароларига, насиб этгудек бўлса, бундан ҳам зиёда мулозимат кўрсатишга ҳаракат қилурмиз.

Нома милодий минг тўрт юз учунчи йилнинг 15 июнида Парижда битилди.

АМИР ТЕМУРНИНГ КАСТИЛИЯ ҚИРОЛИ ГЕНРИХ III ГА ЙЎЛЛАГАН МАКТУБИ

Подшо ва соҳибқирон Темурбекдан Кастилия шаҳарлари ва ерлари ҳамда Испания Леони қиролига.

Узоқ йиллар шуҳратли ва фароғатли, ҳамиятли ва марҳаматли умр кўринг. Сизга маълум қилгаймизким. Пайо ва Эрнан Санчес (Пайо де Сото Майор ва Эрнан Санчес де Паластуелос — М. Х., Р. Қ.) орқали жўнатган номангиз бешикаст етиб келди. Биз анинг дўстлик ва яхши муносабатларни ривожлантиришга оид мазмуни билан танишиб чиқдик. Ҳеч бир шубҳа йўкки, номангиз шароитингизнинг гўзаллиги, ўтган йиллар мобайнида қироллигизнинг тинчлик борасинда устиворлиги, ҳаракатларининг қатъийлигини ўзида акс эттирибдур.

Мен Буюк Тангрига илтижо қилурманки, у сизнинг салтанатингизни роҳи мустақимда сақласин ва давлатингиз умрини жуда кўп кеча-кундузларга узайтирсин, пайғамбарлар таҳсинига сазовор бўлсин!

Алқисса, султон Боязид ўз ҳуқуқ доирасиндан чиқиб, ўртада низолар пайдо қилди, парокандалик туғдириш, подшолар ва ҳукмдорларга ҳукм ўтказиш тўғрисинда хусуматли фармонлар берди, бизнинг огоҳлантиришимизга қулоқ осмади, зиғирча ҳайиқмади. Андин сўнг биз ҳам Буюк Тангри номи билан унинг устига сон-саноқсиз туғларимизни кўтардик. Биз жангларда тобланган лашкарларимизни ани жазога маҳкум этмоқ ниятинда насроний мамлакатлар ерларига бошладик, йўл-йўлакай кўплаб насроний шаҳар ҳамда қалъаларни озод қилдик ва келишмовчилигимизни жангнинг тақдирига ҳавола этдик.

Ўртамизда жанг бошланиб: Аллоҳнинг иродаси ва паноҳи остида биз уни мағлуб этдик, чунки Буюк Тангрининг — барча нарсаларнинг яратувчиси ва халоскорининг паноҳидан ўзга паноҳ йўқдир. Аллоҳнинг инояти бирлан, бу чопарлар хабардор бўлганларидек, барча насроний қиролларга уларнинг шаҳар ва қўрғонларини биз марҳамат қилиб қайтариб бердик.

Лотин ва фаранг тилларидаги нусхалардан Раҳим ҚИЛИЧЕВ ва Муҳаммаджон ХОЛБЕКОВ таржималари

Саҳифани Маҳкам МАҲМУДОВ тайёрлади

Йоханнес ШИЛТБЕРГЕР

АМИР ТЕМУРНИНГ КИЧИК ҲИНДИСТОННИ ФАТҲ ЭТИШИ

(Соҳибқирон лашкарида жанг қилган олмон асирининг эсдаликлар китобидан)

Вавилон (Боғдод)дан қайтиб келганидан сўнг, Темур ўзининг барча одамларига, тўрт ойдан кейин Кичик Ҳиндистонга юриш қилмоқчи эканлигини ва улар бунга ҳозирланиб туришларини тайинлади. Унинг пойтахтидан у ергача тўрт ой йўл юрмоқ керак эди. Белгиланган вақт келганидан кейин, у тўрт юз минг кишилик қўшини билан Кичик Ҳиндистон тарафга йўл олди. Йигирма икки кун йўл юриб, сувсиз чўлдан ўтди. Кейин бир тоққа етиб келди. Унинг нариги томонига ўтиш учун, саккиз кун вақт кетди. Мана шу тоғда бир торгина йўлак бор экан. Туя ва отлар ёғочларга боғланиб, арқонлар ёрдамида пастга туширилди. Ушбу чуқур дарада кундуз куни ҳам бир киши бошқасини таний олмаскан. Бу дарадан ярим кун йўл юриб ўтилди. Ундан кейин яна бир баланд тоғ чиқди. Уч кечаю уч кундузда уни айланиб ўтиб, ниҳоят, ўша юртнинг пойтахти остонасидаги хушманзара дарага етиб келдик.

Ўрмонли тоғ бағридаги шаҳар яқинида Темур ўз қўшини билан қароргоҳ ўрнатди ва шу юртнинг подшоҳига қуйидаги хабарни юборди: «Мир Темур келди». Бу дегани: «Таслим бўл, Амир Темур келди» деган маънони билдирарди. Подшоҳ бу хабардан воқиф бўлиб, Темур билан қилич орқали гаплашмоқчи эканини билдирди. Шундан сўнг у ўз қўшинини ҳозирлаб, тўрт юз минг кишиси ва тўрт юзта жангга ўргатилган филлари билан Амир Темур томон кела бошлади. Ҳар бир филнинг устида махсус мослама ўрнатилган бўлиб, унинг ичига камида ўнта қуролланган киши жойлашса бўларкан. Бундан хабар топган Темур ҳам рақиб томонга борди.

Подшоҳ филларини олдинги қаторга қўйганди. Шунинг учун ҳам қўшинлар тўқнашишганларида, Темур кўнгилдагидек жанг қилолмади, чунки филларни кўрган отлар, улардан ҳуркиб, жойларида тўхтаб қолаверишди. Эрталабдан тушгача шундай бўлди. Кейин Темур яна ўша жойига қайтиб, маслаҳатчилари билан биргаликда, филларни енгиш йўлларини излай бошлади. Улардан Сулаймоншоҳ исмли бир киши туяларнинг устига ўтинларни қалаштириб боғламоқ кераклиги, филлар яқинлашиб келаётганларида эса ўша ўтинлар ёқилиб, туялар олдинга ҳайдаб юборилиши лозимлиги ҳақида маслаҳат берди. Олов ёқилиши ва туяларнинг бўкиришлари ёрдамида филларни енгса бўларди, чунки улар оловдан қўрқиши маълум эди. Шундан сўнг Темур юқорида ифода этилган ҳолда, йигирма туяни тайёрлатиб қўйди. Бу пайт ичида рақиб подшоҳ филларини яна олдинги қаторга жойлаштирган экан. Темур унга қарши жанг бошлаб, туяларни олдинга қувишни, улар устидаги ўтинларни эса ёқиб юборишни буюрди. Туялар даҳшатли шовқин кўтаришди. Буни эшитган ва оловни кўрган филлар, дарҳол орқаларига бурилиб, қоча бошладилар. Ҳеч ким уларни тўхтата олмади.

Шундан сўнг, Темур бор кучи билан душманга ташланди. Кўплаб филлар ўлдирилди. Буни кўрган подшоҳ шаҳарга кўчиб кетди. Темур унинг кетидан бориб, шаҳарни ўн кун давомида қамал қилиб турди. Бу вақт ичида у подшоҳ билан икки сентнер ҳинд олтини, у арабларникига қараганда афзалроқ, ҳақида келишиб олди. Подшоҳ унга кўпгина қимматбаҳо тошлар ҳам берадиган бўлди. Бундан ташқари Темурга ҳарбий юришлари учун, ўттиз минг киши бериб туришни ҳам ваъда қилди. Хуллас, улар мана шуларни келишиб олишди. Шу аҳволда подшоҳ ўз салтанатини сақлаб қолди. Темур эса подшоҳдан олган юзта фил ва хазиналари билан яна ўз ватанига қайтиб кетди.

Олмончадаң Одилжон САФАРОВ таржимаси

Шарафхон БИДЛИСИЙ

«ШАРАФНОМА»

Султон Муҳаммадхон III усмонли турк давлати асосчиларидан султон Муродхон I ва султон Боязид Елдирим авлодидан эди. Тарихчи Шарафхон Бидлисий шу султон саройида хизмат қилган. Унинг «Шарафнома» асари форсча қўлёзмаси XIX асрда атоқли тарихчилар Н. Д. Миклухо-Маклай, француз тарихчиси Ф. Шармуа томонидан ўрганилган ва аслиятда нашр этилган. Бу асарнинг I томи Одам Ато давридан Чингизхон давригача, II томи Чингизхон давридан султон Муҳаммадхон III давригача бўлиб ўтган воқеаларни ўз ичига олади.

* * *

1370 йил воқеалари

Бу йилда Кеш вилоятида (ҳозиги Шаҳрисабз) ҳукмдорлик тахтига Амир Темур Кўрагон ўтирди.

...Амир Темур 36 йил (1370—1405) ҳукмронлик қилди, оламнинг кўп қисмини фатҳ этди. Мовароуннаҳр, Туркистон, Хоразм, Бадахшон, Ҳиндистон, Хуросон, Сейистон ва Макрон, Ажам ва Араб Ироқи, Форс, Озарбойжон, Ғийлон, Ширвон, Аррон, Курдистон, Гуржистон, Диёрбакр, Рум ва Шом (Сурия) мамлакатларини ўзига бўйсундирди.

Амир Темурнинг тўрт ўғли бор эди: 1. Мирзо Жаҳонгир, отаси тириклигида вафот этган (1356—1376). 2. Мирзо Умаршайх (Форс ҳокими (1356—1394). 3. Мирзо Мироншоҳ — Озарбойжон, иккала Ироқ ва Диёрбакрдан Рум ва Шом вилоятларигача ҳоким эди. (1366—1408). 4. Мирзо Шоҳруҳ — отаси замонида Хуросон ҳокими эди, отасидан сўнг Эрон ва Турон подшоҳи бўлди (1377—1447).

1374 йил воқеалари

Шу йили Амир Темур катта ўғли Мирзо Жаҳонгирга (Хоразмдаги) қўнғирот уруғининг ҳокими Оқ Сўфининг қизини унаштирди ва келинни Самарқандга олиб келтирди.

Шу йили яна Дажла дарёси тошиб, Бағдоддаги жуда кўп томларни босиб қолди. 40 мингга яқин аҳоли ҳалок бўлди. Мавлоно Носир Бухорий шу муносабат билан мана бу байтни айтган (тўғрироғи, Хожа Салмон Соважийнинг бир қатор шеърига жавоб тарзида иккинчи қаторни айтган — М. М.)

Дажланинг рафтори бу йил, воажаб мастонадур?
Пай магар занжир аро, лабда кўпик, девонадир?

1375 йил воқеалари

Худди шу йили Амир Темур (исён кўтарган) Хоразмга қарши юриш бошламоқчи эди, амирлар бир фикрга келмагани учун Жатага қараб, қўшин тортди. Бу Амир Темурнинг Жатага қарши тўртинчи юриши эди ва у ғалаба билан тугади. Шу орада (Олтин Ўрда хонлигидан қувилган) Тўхтамишхон соҳибқирон хизматига келиб, унинг илтифоти ва марҳаматига сазовор бўлди. (Соҳибқирон) уни Сиғноқ томонга (Туркистонни эгаллашга) юборди. (Туркистонда Тўхтамишхон енгилиб, қочган — М. М.).

1376 йил воқеалари

Бу йил Тўхтамишхон иккинчи марта Амир Темур ҳузурига бош эгиб келди ва унинг иноят ва марҳаматига эришди. Амир Темур унга яна қўшин бериб Сиғноқ (Туркистон) томонга юборди ва у ерда султонлик тахтига ўтқазди.

КАМОЛОТ ФАЗОСИДАН НУРЛАР

БАҲОУДДИН НАҚШБАНДНИНГ ТЎРТ ХАЛИФАСИ

Тариқат машойихларининг минглаб муридлари бўлса-да, бироқ шуларнинг ичидан, одатда, тўрттасини ўз ўрнига халифа (ўринбосар) қилиб тайинлаш расмга айланиб қолган. Масалан, биз машҳур Хожа Юсуф Ҳамадоний йўлига назар ташласак, ул зот ҳам вафотларидан аввал тўрт кишини пирлик ва муршидлик вазифасига тайин этганини кўрамиз. Улар Хожа Абдуллоҳ Бароқий, Хожа Ҳасан Андоқий, Хожа Аҳмад Яссавий ва Хожа Абдулҳолиқ Ғиждувоний эдилар. Аҳмад Яссавийнинг ҳам тўрт халифаси бўлиб, улар Мансур Ото, Саъид Ото, Сўфи Муҳаммад Донишманд ва Ҳаким Отолар эди. Занги Отонинг ҳам Узун Ҳасан Ото, Саййид Ото, Садр Ото ва Бадр Ото каби тўрт халифаси бор эди. Хожа Абдулҳолиқ Ғиждувонийнинг ҳам тўрт халифаси бўлган. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Хожа Баҳоуддин Нақшбанднинг ҳам минглаб муридлари ва асҳоблари бўлса-да, бироқ уларнинг ичида тўрттаси етук камолот эгалари бўлиб, халифалик даражасига кўтарила олганлар. Булар Хожа Алоуддин Аттор, Хожа Муҳаммад Порсо, Хожа Алоуддин Ғиждувоний ва Мавлоно Яъқуб Чархий ўз даврининг йирик шайхлари бўлиш билан бирга етук олимлар бўлиб, тасаввуф ва фиқҳ соҳаларида қалам тебратиб, ўзларидан асарлар қолдирганлар. Хожа Алоуддин Аттор ва Хожа Алоуддин Ғиждувонийлар ўзларининг ваъзу насиҳатлари ва толибларининг тарбияси билан машғул бўлиб, кўплаб шогирдлар етиштириб чиқарганлар.

Бугун биз сиз билан, нақшбандия сулукининг ривожига катта ҳисса қўшган, халқни илмга, маънавий поклик сари ундашга умрини сарфлаган, Ҳазрати Хожа Баҳоуддиннинг ҳурмат ва обрўйини қозонган тўрт зот ҳақида фикр юритамиз. Аслида мазкур зотларнинг ҳар бири ҳақида алоҳида китоб ёзиш мумкин, бироқ бу ишни келажакка ҳавола қилиб, ҳозирча хамир учидан патир сифатида қуйидаги маълумотларни диққатингизга ҳавола қилмоқдамиз. Уларни ёзишда мазкур зотларнинг ўз асарларидан ташқари Жомийнинг «Нафаҳоту-л-унс», Али Сафийнинг «Рашаҳоту айни-л-ҳаёт», Муҳаммад Дорошукуҳнинг «Сафинату-л-авлиё» каби китобларидан ҳам фойдаланилди.

ХОЖА АЛОУДДИН АТТОР

Хожа Алоуддин Аттор Ҳазрат Хожаи Бузург (Баҳоуддин Нақшбанд)нинг тўрт халифасидан биринчиси эдилар. Бу зот ҳақида Ҳазрати Жомий ҳамда Али Сафий ўз асарларида ёзиб қолдирганлар. Айниқса, Муҳаммад Боқирнинг «Мақомоти Хожа Баҳоуддин Нақшбанд» номли китобида Аттор ҳақларида ажойиб ҳикоятлар мавжуд. Хожа Муҳаммад Порсо эса Аттор ҳақида алоҳида китоб, яъни «Мақомоти Хожа Алоуддин Аттор» («Хожа Алоуддин Аттор ҳақида мақомот») китобини тасниф қилганлар. Аттор ҳақидаги маълумотларни йиғиш ҳамда у ҳақда ёзилган «Мақомот»ни таржима қилишнинг ўзи каттагина китоб юзага келишини тақозо қиларди. Бироқ бу китобнинг мақсади бу ишга йўналтирилмагани учун, биз Аттор ҳақида «Рашаҳот»га асосланиб фикр юритиш билан чегараланамиз.

Али Сафийнинг «Рашаҳот»да ёзишича, Атторнинг тўлиқ исми Муҳаммад бин Муҳаммад ал-Бухорийдир. У келиб чиқиши жиҳатидан Хоразмдан. Улар оилада уч ака-ука, акаларининг номи Хожа Шаҳобуддин ва Хожа Муборак бўлган. Отаси ўлгач, Аттор ота меросини қабул қилмай, Бухоро мадрасаларидан бирида таҳсил кўра бошлайди. Унинг кўнглида тариқатга кириш истаги пайдо бўлиб, Хожа Баҳоуддин ҳузурига келади, дарслардан воз кечади. Хожаи Бузург уни тариқат йўлига солиб, ботин илмига машғул қилади.

Али Сафий «Рашаҳот»да Аттор билан Хожаи Бузург ораларида бўлиб ўтган ва «Мақомот»лардан бирида ёзилган қизиқ воқеани келтиради. Унинг тафсилоти қуйидагича: Хожаи Бузургнинг ёш қизчаси бор эди. Хожаи Бузург хотинларига: «Қиз балоғатга етганидан воқиф бўлгач, Қасри Орифондан тўппа-тўғри Бухоро мадрасасига келиб, Хожа Алоуддин Атторнинг ҳужрасига борадилар. Ҳужрада фақат бўйра бўлиб, Аттор гоҳ-гоҳ унда ётар экан. Бир пишиқ ғишт бўлиб, у болиш вазифасини ўтар, бир синиқ кўза бўлиб, у билан таҳорат олар экан. Аттор Хожаи Бузургни кўришлари биланоқ уларнинг оёқларига бош қўядилар ва кўп ҳожатмандлик изҳор қиладилар. Хожаи Бузург унга: «Бир қизим бор, бугун балоғат ёшига етди, уни сенинг никоҳингга киритишга буюрилганман», дедилар. Хожа Алоуддин тавозеъ қилиб: «Бу мен учун буюк саодатдир, аммо менда сарфлаш учун, кўриб турганингиздек, дунёвий молдан ҳеч нарса йўқ», — дедилар. Ҳазрати Хожа: «Уни ҳам, сени ҳам Аллоҳ ҳузурида тақдир қилинган ризқинг бор, бу ҳақда ўйга толма», — дедилар. Шундай қилиб, бу никоҳ амалга ошади ва кўп ўтмай улардан Хожа Ҳасан Аттор дунёга келади.

«Баъзи маҳдумлардан эшитилишича, — деб ёзилади «Рашаҳот»да, — Ҳазрати Хожаи Бузург унинг кибрини синдириш ёки бошқа мақсадда хизматга бериб, бошига олма солинган идиш кўтартириб, олма сотишга буюрадилар. Аттор ялангоёқ бозор кўчаларида завқу шавқ билан бу ишга машғул бўлади. Унинг акалари Хожа Шаҳобуддин ва Хожа Муборак номусли одамлар бўлиб, унинг бу ишидан ғоятда ҳижолат тортадилар. Хожаи Бузург бу ҳолдан хабар топиб: «Олмани олиб бориб, биродарларингни дўкони ёнига қўйиб, овозингни борича бақириб, олма сот», — дедилар. Аттор уларнинг айтганларини қилади. Ҳазрати Хожа Атторни тариқат йўлига қабул қилгунларича бу иш билан машғул бўлади».

Али Сафий «Мақомот»даги маълумотга суяниб ёзишича, Ҳазрати Хожа ҳол аввалида Алоуддин Атторни ҳар доим ўз ёнларига ўтқазиб қўяр эканлар ва тез-тез уларга ўз муборак диққатларини қаратар эканлар. Маҳрамлардан баъзиси бунинг сабабини сўраганда, ҳазрати Хожа: «Уни бўри емасин деб, ёнимга ўтқазаман, бўри — нафс ҳар доим унинг пистирмасида ҳозирдир, шунинг учун унинг аҳволидан воқиф бўлиб тураман», — деган эканлар.

Мадрасада олган таълими ҳамда ҳазрати Хожанинг саъйу ҳаракати билан Аттор ўз даврининг етук уламоси ва шайхи даражасига кўтарилади. Ҳазрати Хожа ўзининг кўп ишларини Атторга топширади ва у бу ишларнинг уддасидан чиқади. «Рашаҳот»да келтирилишича, Ҳазрати Хожа: «Алоуддин бизнинг юкимизни кўп енгил қилди-да», — дер эканлар. Ҳазрати Хожа кўпчилик муридларнинг тарбиясини Атторга топширардилар. Мавлоно Яъқуб Чархий Ҳазрати Хожага бағишланган «Рисолаи унсия»да бу ҳақда тўхталиб, Ҳазрати Хожа ўзининг тарбиясини ҳам Алоуддин Атторга топширганликларини ҳикоя қилади.

Хожа Алоуддин Атторнинг валийликда буюк камолот эгаси бўлганини «Рашаҳот»даги бир ҳикоятдан билса бўлади. Бу ерда ёзилишича, Бухорода бир гуруҳ уламолар орасида Ҳақнинг жамолини кўриш ёки кўрмаслик ҳақида баҳс кетади. Хожа Алоуддинга эътиқоди баланд уламолар унинг ҳузурига келиб, бу ҳақда хабар берадилар. «Сиз ҳокимсиз, бизнинг ўртамизда ҳукм чиқаринг», —дейди улар. Аттор мўътазила мазҳабига мансуб бўлиб, Ҳақ жамолини кўришга мункир бўлган уламоларга қарата: «Сизлар уч кунгача муттасил бизнинг ҳузуримизга келинглар, комил таҳорат билан суҳбатимизда ўтиринглар ва жимликни ихтиёр қилинглар, шундан сўнг ҳукм қиламиз», — дейди.

Мункирлар уч кунгача Хожа Алоуддин суҳбатида бўладилар. Учинчи куннинг охирида уларда беҳудлик пайдо бўлиб, барчаси тинимсиз ерга думалар эдилар. Ўзларига келишгач: «Ҳақ жамолини кўришга иймон келтирдик», — деб кўп ҳожатмандлик изҳор қиладилар. Али Сафийнинг ёзишича, шундан сўнг улар Хожа Алоуддиннинг суҳбатларини ўзларига лозим санаб, остоналарига доимий мулозим бўладилар.

Хожа Баҳоуддин вафотлари олдидан Хожа Муҳаммад Порсони ўз ўрнига халифа қилиб тайинлашларига қарамай. Муҳаммад Порсо ҳамда бошқа асҳоблар Хожа Алоуддинга тобелик билдирганлар. «Ҳазрати Эшон (Хожа Убайдуллоҳ Аҳрор)нинг айтишларича — деб ёзади Али Сафий. — Хожа Баҳоуддиннинг вафотларидан сўнг барча асҳоблар, ҳатто Хожа Муҳаммад Порсо ҳам, Хожа Алоуддиннинг улуғлиги туфайли унга тобе бўлиб, байъат қилдилар».

Али Сафийнинг ёзишича, Хожа Муҳаммад Порсо Атторнинг ҳар хил мажлисларда айтган қудсий калималарини тўплаб, «Мақомоти Хожа Алоуддин» номли рисоласига киргизмоқчи бўлган, бироқ уни қисман тўплаб, йиққан бўлса-да, киритилмай қолган экан. Али Сафий бу қудсий ёзувларни ўз кўзи билан кўрган бўлиб, бу қудсий калималардан йигирма еттитасини «Рашаҳот»да келтиради.

Бундан ташқари «Рашаҳот»да Хожа Алоуддин Атторнинг вафотига бағишланган саҳифалар берилган бўлиб, бу маълумотлар Муҳаммад Порсо ёзган «Мақомот»дан келтирилган. Бу ерда ёзилишича, Аттор 802 (1399) йил ражаб ойининг йигирманчисида чоршанба куни кечаси оламдан ўтган. Қабрлари ўша пайтда Чағониён деб аталувчи вилоятнинг Деҳнов (Денов) қишлоғида.

Юқорида ишора қилиб ўтилгандек, Аттордан Хожа Ҳасан Аттор исмли ўғил туғилган бўлиб, у ёшлигиданоқ Хожа Баҳоуддин Нақшбанднинг кимиё назарига мушарраф бўлган эди. Али Сафий у ҳақдаги қизиқ ҳикояни келтиради. Хожа Ҳасан сабийлик пайтида болалар билан ўйнаётган экан. У бир бузоққа миниб олган, болалар эса атрофида қий-чув кўтариб югуришар экан. Шу аснода Ҳазрати Хожа келиб қолади ва бу ҳолни кўриб: «Бу бола отлиқ бўлганда шавкат соҳиби подшоҳлар унинг жиловида пиёда юрадилар», —дейди. Ҳақиқатан ҳам, шундай бўлади, Хожаи Ҳасан Хуросонга келиб, Боғизонда Шоҳрух Мирзо билан учрашади. Шоҳрух Мирзо Хожа Ҳасанни миндириш учун ўз хачирини етаклаб келади. Бир қўли билан хачир узангисини ва бошқа қўли билан жиловдан тутади. Хожа Ҳасан хачирга мингач, хачир суриб кетади. Шоҳрух Мирзо уни тўхтатиш учун жиловидан ушлаган ҳолда бир неча қадам чопиб боришга мажбур бўлади. Хачир тўхтагач, Хожа Ҳасан ерга тушади ва юзини Бухорога қарата ниёзмандликлар изҳор қилади. Сўнг Ҳазрати Хожа Баҳоуддин изҳор қилган ўша воқеани Шоҳрух Мирзога сўзлаб беради.

Абдураҳмон Жомийнинг «Нафаҳоту-л-унс» китобида ёзишича, Хожа Ҳасанда кучли жазаба ҳамда тасарруф қуввати бўлган. Кимки унинг зиёратига келса, ўша ондаёқ оёқдан қулаб, беҳуд ҳолатга тушар экан.

Али Сафининг ёзишича, Хожа Ҳасан ўз давридаги улуғ бир зотнинг илтимосига мувофиқ хожагонлар тариқати ҳақида бир мухтасар рисола ёзган экан. Али Сафий ўз китобида шу рисоладан олинган бир неча қудсий калималардан келтириб ўтган.

Маълумки, хожагонлар тариқатида беморлардан иллатни олиб ташлаш қоидаси мавжуд. Бунга мисоллар кўплаб келтириш мумкин. Али Сафий Хожа Ҳасан вафотига сабаб бўлган қуйидаги воқеани келтиради: «Хожагонлар тариқатида бемордаги иллат юки остига кириш, уни ўзига олиш қоидасига мувофиқ Хожа Ҳасан Шерозга кирганда ўзига ихлоси жуда баланд бўлган бир улуғ зотнинг касал эканини кўрдилар. Хожа бу зотнинг беморлик юкини ўзига олдилар. У зот шифо топди, бироқ Хожа касал бўлиб, шу касаллик билан оламдан ўтдилар».

Хожа Ҳасаннинг вафоти 826 (1422) йили душанба куни Қурбон ҳайити кечаси юз берган. Унинг жасадини Шероздан Чағониёнга олиб келиб, бузургвор отаси Хожа Алоуддин Аттор ёнига (Деновга) олиб келиб дафн қилганлар.

Хожа Алоуддин Атторнинг тарихда ном қолдирган кўплаб халифа (шогирд)лари бўлган. Буларга мисол қилиб, Мавлоно Ҳисомиддин Порсо Балхий, Мавлоно Абу Саъид, Хожа Абдуллоҳ Имоми Исфаҳоний, Шайх Умар Мотуридий, Мавлоно Аҳмад Маска, Хожа Аҳрори Валийнинг устозларидан бири бўлмиш Мавлоно Низомуддин Хомушларни киритиш мумкин. Булар ҳақида «Рашаҳот»да маълумотлар ҳамда уларнинг қудсий калималаридан намуналар келтирилган.

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, Хожа Алоуддин Аттор ўз даврининг етук уламо ва машойихларидан бўлиб, нақшбандия сулукининг ривожланишида катта хизматлар кўрсатган зот эди.

Маҳмуд ҲАСАНИЙ

Ўзбекистонда Германия маданияти кунлари

Мамлакатимизда ўтаётган Олмония маданияти кунлари олмон ва ўзбек халқларининг янада яқинлашувида, биродарлашувида катта аҳамият касб этади. Олмония ва Ўзбекистон муайян маънода бир-бирига ўхшаб кетади: Марказий Осиё минтақасида Ватанимиз қай даражадаги илмий-маърифий қудратга эга бўлса, Олмония ҳам Ғарбий Оврупода ана шундай мавқега эга. Мамлакатларимизнинг маданий алоқалари теран ва анъанавийдир. Хусусан, олмон мумтоз адабиётининг маънавий ҳаётимиздаги мавқеи доимо баланд бўлиб келган. Ҳётенинг «Фауст», «Ёш Вертернинг изтироблари», Шиллернинг шеърлари ва драмалари, Ҳауфнинг эртаклари аллақачон ўзбек китобхонининг севимли асарларига айланиб кетган. Кейинги пайтларда, ўша анъаналарни давом эттириб, шоир Абдулла Шер буюк олмон шоири Ҳайнрих Ҳайненинг кўпгина шеърлари ва балладаларини аслиятдан таржима қилди. Қуйида ана шу таржималардан бирини диққатингизга ҳавола этамиз.

Ҳайнрих ҲАЙНЕ

ОҚҚУШ БЎЙИН ЭДИТ

Сўлиш олди Валтҳэм аббати
Шум хабарни эшитиб, маъюс:
Қирол Ҳаролд шонсиз Ҳастингс
Майдонидан қайтмабди, афсус.

Икки роҳиб Асголд, Айлрик
Бу гал аббат чопари эди:
«Жасадини қиролнинг топиб
Ҳастингсдан келтиринг»! деди

Йўлга тушиб роҳиблар ғамгин,
Яна ғамгин келдилар қайтиб:
«Бахтсиз қайтдик, Атои ҳазрат
Бу ҳаётга лаънатлар айтиб.

Ҳалок бўлиб зоти улуғлар,
Безот Банкерт енгмишдир бизни.
Юртни ўғри талади, эвоҳ,
Чўри қилиб қизларимизни.

Бриттларга лорд бўлди энди,
Ялангоёқ битлиқи норманн.
Ва баееллик бичиқчи бугун
От устида боқар беписанд.

Шармисодир бугун ҳар сакcу
Саксларнинг ҳар авлиёси,
Номусидан титрайди улар
Титраб турар арши аълоси.

Мана энди бизларга аён
Улкан думли юлдуз не учун
Алангали супурги узра
Осмон бўйлаб учгани ҳар тун.

Ҳастингсда англадик бизлар
Бахтсиз юлдуз кароматини.
Хўп изладик жанг майдонида
Британлар валломатини.

Ўнгни кўрдик, сўнгни кўрдик биз
Умидимиз узигунча то.
Қиролимиз Ҳаролд жасадин
Тополмадик қидириб аммо».

Жим қолдилар Асголд, Айлрик,
Муштин қисиб йиғлади аббат,
Сўз бошлади сўнгра хўрсиниб,
Чуқур ўйга чўмган бир муддат:

«Грюнфлдда Брадлар қояси
Бор ўрмоннинг қоқ ўртасида.
Оққуш бўйин Эдит яшайди
У ердаги ўз кулбасида.

Оққуш бўйин дердилар уни
Бўйнини ғоз тутгани учун.
Ёшлик чоғи қирол Ҳаролдни
Ўша сулув этмишди мафтун.

Ёниб севди аввали қирол,
Сўнг унутди, сўнди аланга.
Вақт югурик, қаранг, шунчалар,
Ўн олти йил бўпти ўшанга.

Биродарлар, борингиз бошлаб
Ҳастингсга ўша аёлни.
Фақатгина аёл кўзлари
Топа олгай энди қиролни.

Сўнг Валтҳэмга қайтингиз тезда
Бирга олиб қирол хокини.
Уни кўмиб жаноза ила
Шод этайлик руҳи покини.

Ўрмондаги кулбани топди
Икки чопар айни ярим тун:

«Оққуш бўйин Эдит, бўла қол,
Бирга юргин биз билан бугун.

Норманнларнинг ҳерсоги енгди,
Бриттларни қирди армонсиз.
Ҳастингснинг жанг майдонида
Қирол Ҳаролд ётибди жонсиз.

Ҳастингсга юргин биз билан,
Жасадини топайлик унинг,
Сўнг Валтҳэмда русим бўйича
Кўзларни ёпайлик унинг».

Оққуш бўйин Эдит эргашди
Роҳибларга сўз айтмай дарҳол.
Унинг оппоқ кумуш сочини
Тўзғитади торткилаб шамол.

Ялангоёқ борарди аёл,
Ўрмон ортда, ортдадир ботқоқ,
Ҳастингснинг бўр қоялари
Тонгда кўзга ташланди оппоқ.

Қуёш нури ердан туманнинг
Кўрпасини олиб ташлади.
Жанг майдони узра қузғунлар
Чағ-чағлашиб уча бошлади.

Ётар эди минг-минглаб аскар
Қонли ерни қучиб, чўзилиб.
Ем тўрваси қонга беланган
Отлар ётар бўйни узилиб.

Оққуш бўйин Эдит кезарди
Ялангоёқ, сонигача қон,
Нигоҳини ўқдек қадарди
Ҳар санчилган ўқ ёйга нолон.

Ўнгни кўриб, сўнгни кўрдилар,
Қийин эди олға силжимоқ:
Қузғунларни қуварди базўр
Икки роҳиб ўқталиб таёқ.

Куни бўйи излашди улар,
Шом ҳам, мана, ёзмоқда қанот.
Шу пайт ногоҳ аёл кўксидан
Бир дод қўпди, чидаб бўлмас дод.

Оққуш бўйин Эдит топмишди
Жасадини қиролнинг таниб.
Бир сўз айтмай, кўз ёш ҳам тўкмай,
Қонсиз юзни ўпди хўрланиб.

Манглайидан, оғзидан ўпди
Қучоғига босганча маҳкам;
Қиролнинг кўкрагидаги
Ўпди қонли жароҳатни ҳам.

Ўпиб-ўпиб елкасидан у,
Кўзларини узмасди сира:
Уч жойдаги тишининг ўрни
Ўтли ишқдан эди хотира.

Роҳибларнинг бўшашиб кўнгли
Дарахтлардан новда юлдилар
Ва қиролнинг жасади учун
Қуйғу ичра замбил қилдилар.

Тунда Валтҳэм аббатлигига
Замбилкашлар йўл олди шиғаб.
Оққуш бўйин Эдит борарди
Ўз ишқининг тобутин ушлаб.

У жаноза ўқирди маҳзун
Болалардек чўзиб дуони...
Бу даҳшатли тунда роҳиблар
Боришарди ёдлаб худони.

Абдулла ШЕР таржимаси

Муҳаррирга мактуб

БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ ВА «ҒУНЧА»

Ҳурматли бош муҳаррир! Биз яъни кичкинтойларнинг севимли журнали «Ғунча» жамоаси шу йил 15 октябр сонида босилган Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг пленуми материалларини диққат билан ўқиб чиқдик. Ўқидигу «ва ниҳоят!» дегандек катта қониқиш ва мамнуният ҳис этдик. Нимага деганда қайси партия ўз келажагини ёш авлод — болажонлар тимсолида кўрибди, демак у қанотларини кенг ёзибди. Ва ўз ҳаракат йўлидаги ўзак мавзулардан бирини илғаб олибди. Юртбошимиз Ислом Каримов «...мустақиллик кунида туғилган болаларнинг ҳаётга қадам қўйиб давлат, жамоат ишларида иштирок этаётганларини кўрсам, армоним қолмасди» деган орзуларига муносиб жавоб бўлибди. Пленумнинг 8 банддан иборат қарори бошланғич таълимни такомиллаштиришда боғча, мактабларга ҳар томонлама ёрдам беришга қаратилган. Ва ойдин режалар белгиланган.

Зотан болалар тарбияси фақат Халқ таълими вазирлигининг иши эмас, балки ҳамманинг шу жумладан республикамизда фаолият кўрсатаётган барча сиёсий партияларнинг ҳам ишидир.

Бизнинг жамоа ана шу катта тарбиявий жараённинг ўз номи билан битта «Ғунча»сидир. Бизнинг бутун иш режаларимиз боғча ва мактаб ёшидаги кичкинтойларнинг маънавиятига қаратилган. Ва кичкинтойлар учун чиқариладиган бирдан-бир ягона адабий-бадиий, безакли журналдир.

Болалар матбуоти Президентимизнинг қарорлари билан давлат тасарруфига олингач, журнал ҳар ойда чиқадиган бўлди. Ҳозир юқори савиядаги, орзу даражасидаги журналлар чоп этиш йўлида қизғин ишларни бошлаб юборганмиз. Кичкинтойлар учун компьютерларни ўрганиш билан боғлиқ ўйин-машғулотлар, «Тест синовлари», «Лотин алифбоси», «Табиат дарчаси», «Ишла қаламим, бўя бўёғим», «Қирқ ҳадис», «Билағонлар мамлакати», «Савол биздан — жавоб сиздан» каби қизиқарли саҳифалар ташкил этилган. Болалар ёзувчилари ва шоирларининг асарлари, қўшиқлари эълон қилиняпти. Шу билан биргаликда давлатимизнинг муқаддас рамзлари ҳақида махсус сонлар чиқарилмоқда. Масалан, республикамиз Байроғига бағишланган махсус сонни обунадан ташқари яна 50 минг нусхада сотишга муваффақ бўлдик. У боғчалар ва бошланғич таълим синфлари учун энг яхши совға бўлди. Навбатда эса давлатимизнинг Мадҳияси, Герби, Конститутсиясига бағишланган журнал сонлари тайёрланмоқда. Давлатимиз рамзлари энг қизиқарли ҳикоялар, шеърлар, қўшиқлар, топишмоқлар, тез айтишлар, кичик саҳна асарлари, безакли расмлар орқали болаларга етказилади. Миллий тикланиш демократик партиясининг пленумда белгиланган режаларни рўёбга чиқишида бизнинг жажжи нашримиз ҳам ёрдам бериши турган гап. Айтишади-ку арғамчига қил қувват деб.

Албатта, қилинаётган бу ишлар ўз ўқувчиларига етиб бориш учун журналга 1997 йил учун обуна бўлмоқ керак. Бу ўринда ота-оналарни, боғча муробийларини, муаллимларни, маҳалла қўмиталарини фаолликка чақирамиз.

«Ғунча» нашрлар ичида энг арзон, энг чиройли, энг мазмунли журналдир. Бир йилда ўн икки дона чиқади. Йиллик обуна баҳоси бор-йўғи 140 сўм атрофида. Ҳа битта ўртача китобчанинг баҳоси. Обуна қилинса, кичкинтойларимиз битта эмас ўн иккита китобчани маза қилиб ўқийдилар.

Эркин МАЛИКОВ,
журнал бош муҳаррири

Нурбиби ОМАР,
қозоқ адибаси

ТАСКИН

БУВИМ БИЛАН СУҲБАТ

АЗИЗ ЎҚУВЧИМ! Сиз турли мутасаддилар, тадбиркорлар ва ҳоказо шахслар ҳақида ўқийвериб зерикандирсиз ҳам... Бозорчилар, тиланчилар, ўғри-ю ғарлар ҳақида, мафия, товламачи, жангарилар, турмадагилар ҳақидаям қўшни мамлакатдаги қаламкашлар ҳамма нарсани очиқ-ойдин ёзавериб, «чизиқдан чиқмайдиган», «одобли-интизомли» одамларнинг кўзларини очиб ташлаганлари қачон! Бироқ, бу мавзулар ҳам сизни зериктирди. Қишлоқда манглай терини мунчоқдай оқизиб меҳнат қилаётган оддий одамлар билан суҳбатлашиш қанчалар мароқли мен учун... Сабаби, уларнинг содда, доно сўзидан оромбахш нима бор?

Менинг эса ҳозир шу тобда суҳбатлашгим, ким биландир маслаҳат қилгим келаётир. Шундай одам бор, ҳайтовур... Фақат, у жисман йўқ, руҳан эса ёнимда ва ёдимда. Ўтиб кетган одам билан сирлашиб-суҳбатлашганим учун ҳеч ким мени айбламаса керак.

Бисмиллоҳир раҳмонир раҳим!

— Бувижон, сиз улкан табиб, башоратгўй, овулдаги кайвони кампирлар ичида обрўли-атоқли инсон эдингиз. Сиз боқий дунёга риҳлат қилганингизда, мен — ўн яшар қизалоқ, сизнинг оёғингизни қучоқлаб ухлаб қолган эканман. Бари эсимда...

Ҳозир замон ўзгарди, бувижон. Орзулар қанотида, бировдан олдин, бировдан кейин юриб, шу бугунги мавқега эришдим. Бироқ, ҳаёт шундай эканки, менинг шу кунимни ҳам кўп кўрадиганлар, тош отувчилар бор экан... Мен нима қилай, бувижон?..

— Қизгинам, бувингни унутмапсан-да! Мен оғир ётганимда, иссиқ-совуғимдан ҳамиша хабардор бўлиб турган кезларимнгда, мен «Худойим, шу қизимнинг умри узоқ бўлсин, бахтли бўлсин, тилаган тилакларига етказ қизимни!» — деб дуо қилардим, эсингдадир? Яратганга шукур, қизгинам, тани-жонинг соғ, орзуларинг бажо бўлаётир, ширингдан ширин фарзандларинг бор, уйинг-ўтбошинг бор, қийналганингда шеър мунчоғини тизиб тонг отқизасан. Истеъдодингни эл билади. Шукур қил, қизим, шукур қил, асло ношукурлик қила кўрма, болажоним!

— Бувижон, буларнинг ҳаммасига мен оппа-осон эришганим йўқ. Айниқса, шеърларим... Ҳар битта чоп қилинган шеъримни билмайман нега, ўзига қарши отилган ўқ деб тушунадиганлар бор!

—Э-э, шуларсиз дунё дунё бўлибдими? Ичиқоралик, кўролмаслик, мендан бошқа одам пойгада ўзмаса экан, деган худбинлик аввалда ҳам бўлган, эндиям бўлаверади. Бу ҳақда ўзинг ҳам кўп китоб ўқигансан-ку!..

— Бунинг сабаби нимада? Нега бу иллат кўп тарқалган?

— Бунинг асл сабаби — шуҳратпарастликда, мансабпарастликда. Ер юзидаги одамзотга хос энг баттарин иллат — шу шуҳратпарастлик. Ундан эса бошқа иллатлар келиб чиқади.

— Хўш, шундайлар билан дуч келганда, нима қилмоқ керак?

— Шуҳратпарастларни силаб-сийпаласанг, ишинг битади. Ўқувчилик чоғингда «Қарға билан тулки» деган масални ўқигансан-ку; «Иш битди, қув кетди...» Доно одам халқ иши учун мақтаса нима қипти? Дулат жировнинг айтгани бор: «Бошқаларни мақтовим — Ҳайдаб солган малайим», дейди у.

Исроил Сафарбой деган оқин ҳам:

Ҳеч кимсани
мақташидан маст
бўлмасман,
Ҳеч кимсани
доллашидан ғаш
бўлмасман,

— деган бир шеърида.

— Булар фаросатли одамларнинг гаплари, афсуски, бундайлар кўп эмас, қизим... «Замонанг тулки бўлса, сен този бўл», «Замон сенга боқмаса, сен замонга боқ» деган мақоллар бор. Ҳамма даврларда ҳам айёр-қувлар, мақтанчоқлар, манманлар, ёлғиз ўз бошинигина ғамини ейдиган майда одамлар бўлади. Одамнинг табиати шундай, буларга чидашинг керак. Замон доим яхшилар, адолаткорлар, зар қадрини биладиган заргарлар билан кўркли. Сен ана шундайларни изла.

— Бувижон, мен бировни ёлғондан мақтай олмайман, сўзи билан иши мос келмаган одамларга айтадиган гапим йўқ. Бундайларни кўрганда чидаёлмай кетадиган одатим бор...

— Қизим, буларнинг бари ўткинчи. Иккиюзлама одамлар ҳеч қачон халққа кўрк бўлиб қололмайди. Рост, ундайлар мансабга, бойликка, унча-мунча ютуқларгаям эришиши мумкин, бироқ буларнинг бари вақтинча. Эрта-бириси куни бошига иш тушиб, оёғи тойса, ҳаммаси бир пул бўлади. Қозоқларда: «Хоннинг иши қорага тушар, қайтиб келиб болага тушар» деган сўз бор. Кейин, «Одамни қўллагинг келса, мансаб бер, хўрлагинг келса ҳам мансаб бер» деган ҳикмат бор. Бу дегани, кимнинг ким эканлигини қийинчиликдагина эмас, мансабга минганида ҳам билиниб қолади. Ундайларга ачиниб, руҳинг чўкмасин...

— Бувижон, хиёнаткорни кечириш мумкинми?

— Агар ялтироқ нарсани олтин деб алданган бўлсанг, ўзингдан ўпкала. Оқ ғоздан оқувни айира билмасанг — ўзингдан ўпкала. Бировларга яхшилик қиламан деб, ҳаддан ошириб юборсанг, кўкка кўтараман деб, ерга тушириб юборсанг — ўзингдан ўпкала...

— Агар дўст деб юрганим душман бўлиб чиқса-чи?

— Яхшиликка яхшилик
ҳар одамнинг ишидир,
Ёмонликка яхшилик эр
одамнинг ишидир,
Яхшиликка ёмонлик ҳез
одамнинг ишидир,

— деган сўзни биласан. Ҳаётда эр одамлар ҳам, ҳез одамлар ҳам бор. Яхшилигинга ёмонлик қилган одам — бошқалардан, жуда бўлмаганда, албатта, худодан топади. Душмани йўқ одам эса — қўғирчоқ. Ўзларинг ҳам талабаликда «қарама-қаршиликсиз ривож бўлмайди» — деган фалсафани ўқигансизлар-ку. Сенга қарши, сенинг ҳар бир сўзингни-ишингни элакдан ўтказиб, синаб юрадиган одамнинг бўлгани яхши. Ўшанда сен ҳам ўзингга сергаклик билан қараб, танқидий кўз солиб, ўзингга бошқанинг кўзи билан боқиб ўрганасан... Ахир, «табиатда қашқирлар бўлмаса эди, қўйлар касалланиб ўларди» деган олимларнинг хулосасини ўзинг газетадан ўқиб берган эдинг-ку...

— Бувижон, жуда кўп нарсаларни эсимга солиб юбординиз. Сўнгги пайтларда қаттиқ чарчаганликданми, кўзимга ҳеч нарса кўринмай, аллақаёқларга кетиб қолгим келарди...

— Шоиртабиат одамларда шундай туйғу бўлади ўзи. Сабр қилиш керак, сабр, тўзим; сабр. «Сабрнинг туби сариқ олтин, сарғайган етар муродга». Қадим замонларда биров: «Бундан баттар совуқларда тўйга борганмиз» — деган-ку. Сенинг шу кунингга, обрў-эътиборга ета олмай, зориқиб юрганлар бор. Яна шукр қил, ношукур бўлма, тавба қил, қизим. Ҳу-у, ўқувчилик кезларингда ўқиган «Аёзбий» эртагини эсингдан чиқарма. Эртакда, не-не қийинчиликлар билан хонлик тахтига чиққан Аёзбий бир пайтлар кийиб юрган эски тумоғини бўсаға тепасига илиб қўйиб, кўнгли тўлиб-тошган кезларда шу тумоққа қараб айтар экан:

— Аёз, ҳолингни бил,
қумурсқа, йўлингни бил!

У ўша ёмон кунларини унутмаганлиги туфайли эл ичида қадрли Аёзбий бўлиб ном чиқарган-ку, қизим!

— Буви, менинг очиқчасига айтган сўзларим баъзи бировларга ўқдай қадалади...

— Қизим, «Бош кесмоқ бор, тил кесмоқ йўқ», «Аччиқ айтсанг ҳам, очиқ айт», — деган ҳикматли сўзлар бор эл ичида. Ақлли-тафаккурли инсон бундай сўзларингдан ҳайрон бўлмайди. Очиғини айтиш керак, бироқ уни ўз ўрнида айтмоқ зарур. Биров тушунмаса, биров тушунади...

— Бувижон, агар менинг ўзимда озгина бир салоҳият, ўзгача қобилият бўлса — булар сиздан менга ўтган фазилатлар деб биламан. Сизнинг покизалигингиз, ҳалоллигингиз, одамийлигингиз, бошқа ҳислатларингиз, ақл-насиҳатларингиз — ҳар доим мен учун йўл кўрсатувчи шамчироқ. Ётган жойингиз нурли бўлсин, руҳингиз олдида бош эгаман...

Музаффар АҲМАД
таржимаси

Миллий Тикланиш
Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАФУРОВ

Газета 136-рақам билан рўйхатдан ўтган.
Буюртма: Г —0604.
3526 нусхада босилди.
Сотувда нархи эркин.
Ҳажми 2 босма табоқ.
Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди.

Манзилимиз: Тошкент-83,
Матбуотчилар кўчаси — 32.
Телефон 33-50-18.
«Шарқ» нашриёт-матбаа консерни босмахонаси. Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй
Навбатчи — Бектемир ПИРНАФАСОВ
1 2 3 4 5 6